

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen

Ohje ilmoitusvelvollisille

ESAVI/17767/2021

Sisällysluettelo

1 Ohjeen tarkoitus ja kohderyhmä	5
2 Rahanpesulain keskeisiä velvoitteita ilmoitusvelvolliselle	7
3 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmä	8
4 Rahanpesulain soveltamisalaa koskeva raja	9
5 Riskiarvio	10
6 Asiakkaan tunteminen	12
6.1 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen	14
6.2 Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen	15
6.3 Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta	17
6.4 Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus	18
6.5 Tehostettu tuntemisvelvollisuus	19
6.6 Etätunnistaminen	20
6.7 Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt	21
6.8 Euroopan talousalueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus	24
6.9. Pakotesäätelyn ja jäädyttämispäätösten huomioiminen	25
6.10 Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen	27
6.11 Asiakkaan tunteminen ilmoitusvelvollisen puolesta	28
7 Ilmoitusvelvollisuus epäilyttävistä liiketoimista	30
7.1 Ilmoitusvelvollisuus ja lisäselvitykset	30
7.2 Ilmoituksen muoto ja sisältö	31
7.3 Ilmoitukseen liittyvien tietojen säilyttäminen ja salassapito	31
8 Koulutus ja ohjeistus	33
9 Riskienhallintamenetelmät ja rahanpesulain velvoitteiden rikkomisista ilmoittaminen	34
9.1 Toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta	34
9.2 Ilmoitusvelvollisen menettelytavat rikkomusepäilyjen ilmoittamiseen (whistleblowing)	34
9.3 Aluehallintoviraston järjestelmä rikkomusepäilyjä koskeville ilmoituksille	35
10 Valvontarekisteri	37
11 Valvonta ja hallinnolliset sanktiot	39
12 Toimialakohtaiset ohjeet	41
12.1 Oikeudellisten palveluiden tarjoajat	41
12.2 Rahoituspalvelujen tarjoajat	43
12.3 Valuutanvaihtoliikkeet	45
12.4 Sijoituspalvelujen oheispalveluja tarjoavat	46

12.5 Panttilainauslaitokset	47
12.6 Kiinteistön- ja vuokrahuoneiston välitysvälitykset	49
12.7 Perintätoimistot	50
12.8 Yrityspalvelun tarjoajat	53
12.9 Veroneuvoajat	54
12.10 Kirjanpitäjät	55
12.11 Tavarakauppiat	58
12.12 Taidekauppiat	61
Lisätietoja	66
Liitteet	67
Asiakastietolomake -mallipohja	67

1 Ohjeen tarkoitus ja kohderyhmä

Nykyinen laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017, jäljempänä rahanpesulaki) tuli voimaan 3.7.2017. Lain tavoitteena on estää rahanpesua ja terrorismin rahoittamista, edistää tällaisen toiminnan paljastamista ja selvittämistä sekä tehostaa rikoksen tuottaman hyödyn jäljittämistä ja takaisinsaantia.

Tässä ohjeessa käydään läpi rahanpesulaissa ilmoitusvelvollisille säädetyt velvollisuudet. Ohjeen tarkoituksena on tuoda esille ja selkeyttää rahanpesulain velvoitteita sekä auttaa käytännön toiminnassa. Tämä ohje ei kuitenkaan sovellu ilmoitusvelvollisen ainoaksi ohjeeksi, vaan ilmoitusvelvollisen täytyy laatia omaan riskiarvioon perustuva ohje asiakkaan tuntemisesta sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä.

Ilmoitusvelvollisella tarkoitetaan niitä toimijoita, jotka rahanpesulain 1 luvun 2 §:n mukaan kuuluvat lain soveltamisalan piiriin. Ohje on suunnattu näille aluehallintoviraston valvomille ilmoitusvelvollisille, joita ovat:

- liike- tai ammattitoimintana oikeudellisia palveluita tarjoavat (pl. asianajajat) tiettyyn taloudelliseen toimintaan tai omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa
- sellaiset rahoituspalveluja tarjoavat yritykset, jotka eivät ole Finanssivalvonnan valvottavia
- sijoituspalvelun oheispalveluja tarjoavat
- panttilainauslaitoksista annetussa laissa tarkoitettut panttilainauslaitokset
- kiinteistövälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä annetussa laissa tarkoitettut kiinteistövälitysliikkeet sekä vuokrahuoneiston välitysliikkeet
- perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä annetussa laissa tarkoitettut perintätoiminnan harjoittajat
- yrityspalvelun tarjoajat
- pääasiallisena liike- tai ammattitoimintana suoraan tai välillisesti veroneuvontapalveluita tai verotukseen liittyvää tukea tarjoavat
- liike- tai ammattitoimintana kirjanpito tehtäviä toimeksiannosta hoitavat
- liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyvät tai välittävät siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena käteistä

yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa

- liike- tai ammattitoimintana taide-esineitä myyvät tai välittävät siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina vähintään 10 000 euroa.

Seuraavaksi tässä ohjeessa esitellään tiivistetysti keskeisiä rahanpesulain velvoitteita ja kerrotaan, mitä tarkoitetaan rahanpesulla ja terrorismin rahoittamisella. Tämän jälkeen käsitellään velvoitteita ja niiden noudattamista tarkemmin. Ohjeen lopusta löytyy toimialakohtaisia ohjeita, joissa käydään läpi alakohtaisia tarkennuksia.

Lisäksi aluehallintovirasto on antanut erilliset ohjeet epäilyttävistä liiketoimista ilmoittamiseen sekä riskiarvion laatimiseen. Linkit ohjeisiin löytyy tiedoston lopusta, kohdasta "Lisätietoja".

2 Rahanpesulain keskeisiä velvoitteita ilmoitusvelvolliselle

1. Tunnista ja arvioi omaan liiketoimintaasi liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit ja laadi niitä koskeva riskiarvio.

2. Päivitä riskiarviota säännöllisesti.

3. Tunnista asiakkaasi ja todenna tämän henkilöllisyys. Tunnista myös asiakkaan edustaja ja todenna tämän henkilöllisyys sekä varmista edustajan oikeus toimia asiakkaan puolesta.

4. Selvitä yritysasiakkaidesi tosiasialliset edunsaajat eli yrityksen omistajat sekä ne, jotka käyttävät yrityksessä määräysvaltaa.

5. Tunne asiakkaasi ja tämän toiminta. Seuraa toimintaa jatkuvasti epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseksi.

6. Ilmoita kaikista havaitsemistasi epäilyttävistä liiketoimista KRP:n rahanpesun selvittelykeskukselle. Tee ilmoitus myös silloin, kun olet kieltäytynyt asiakassuhteesta tai liiketoimesta sen epäilyttävyyden vuoksi.

7. Laadi ohjeistus ja kouluta työntekijäsi toimimaan rahanpesulain velvoitteiden mukaisesti.

8. Tarvittaessa hakeudu aluehallintoviraston pitämään rahanpesun valvontarekisteriin.

9. Luo sisäinen, riippumaton kanava, jonka kautta työntekijäsi voivat ilmoittaa havaitsemistaan rahanpesulain rikkomuksista.

3 Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen määritelmä

Rahanpesulla tarkoitetaan toimia, joilla pyritään häivyttämään tai peittämään rikoksella hankitun omaisuuden alkuperä. Rahanpesua edeltää niin sanottu esirikos, jolla pestävä omaisuus on hankittu. Rahanpesussa epäily kohdistuu siten varojen alkuperään. Rahanpesun kohteena olevat varat voivat olla peräisin mistä tahansa rikoksesta. Suomessa valtaosa pestävästä rahasta on peräisin esimerkiksi omaisuusrikoksista, talousrikollisuudesta kuten kirjanpitorikoksista, petoksista tai huumausainerikollisuudesta. Rahanpesun kohteena voi olla rikoksella hankittu omaisuus, rikoksen tuottama hyöty tai näiden tilalle tullut omaisuus.

Rahanpesulle on tyypillistä, että omaisuus muuttaa muotoaan vaikeuttaen rikollisen alkuperän havaitsemista. Rahanpesun onnistuttua omaisuus näyttää laillisesti hankitulta. Rahanpesuun voi syyllistyä, kun ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää, välittää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta tarkoituksena hankkia itselleen tai toiselle hyötyä tai peittää ja häivyttää omaisuuden rikollinen alkuperä.

Rahanpesu on säädetty rangaistavaksi rikoslain (39/1889) 32 luvun pykälissä 6–10.

Terrorismin rahoittamisella tarkoitetaan toimintaa, jossa annetaan tai kerätään varoja terrorismirikosta varten tai yksittäisen terroristin tai terroristiryhmän rahoittamiseksi. Terrorismin rahoittamisessa epäily kohdistuu varojen käyttökohteeseen, ei alkuperään. Terrorismin rahoittamiseen käytetyt varat voivat olla peräisin myös laillisista lähteistä. Varat voivat koostua myös useista pienistä yksittäisistä summista. Terrorismin rahoittamiseen syyllistyy se, joka suoraan tai välillisesti antaa tai kerää varoja rahoittamiseen tai tietoisena siitä, että niillä rahoitetaan laissa määriteltyjä terrorismirikoksia, terroristiryhmiä tai terroristeja.

Terrorismirikoksen rahoittaminen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 34a luvun pykälässä 5, terroristin rahoittaminen pykälässä 5a ja terroristiryhmän rahoittaminen pykälässä 5b.

4 Rahanpesulain soveltamisalaa koskeva raja

Rahanpesulain soveltamisalaan on säädetty raja silloin, kun soveltamisalaan muutoin kuuluva toiminta on satunnaista tai hyvin rajoitettua, ja kaikki seuraavat edellytykset täyttyvät yhtäaikaisesti:

- toiminta on vähäistä, eivätkä siitä maksetut yksittäiset palkkiot ylitä 1000 euroa
- toiminta ei ole henkilön pääasiallista liiketoimintaa vaan siihen suoraan liittyvää oheispalvelua, jonka osuus tilikauden liikevaihdosta on enintään viisi prosenttia
- toimintaa harjoittava henkilö ei harjoita pääasiallisena liiketoimintanaan mitään rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvaa toimintaa sekä
- toimintaa tarjotaan pääasiallisen liiketoiminnan asiakkaille eikä sitä tarjota yleisesti yleisölle.

Kyseiset ehdot ovat hyvin tiukat, ja rajauksen piiriin kuuluvat tapaukset ovatkin siksi harvassa. Ainoastaan toiminnan taloudellinen vähäisyys, pienet asiakasmäärät tai se, että palvelua tarjotaan satunnaisesti, eivät riitä rajaamaan toimintaa rahanpesulain soveltamisalan ulkopuolelle.

Rahanpesulain alaisen toiminnan tulisi lisäksi olla jonkin muun liiketoiminnan oheispalvelua, jotta se voitaisiin katsoa rajauksen piiriin. Esimerkiksi pääasiallisena liiketoimintana isännöintipalvelua tarjoava taho voi pienimuotoisena oheispalveluna tarjota myös kirjanpitoalveluita, jotka kaikkien yllä mainittujen ehtojen täytyessä voidaan rajata rahanpesulain ulkopuolelle. Tavallisesti kuitenkin pienen tilitoimiston tai toiminimiyrittäjän koko liiketoiminta koostuu pelkästään kirjanpitoalveluista, jolloin yllä mainitut ehdot eivät täyty. Tällöin rahanpesulaki kaikkine velvoitteineen tulee sovellettavaksi.

5 Riskiarvio

Rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa keskeistä on riskiperusteisuus. **Riskiperusteisuudella** tarkoitetaan sitä, että ilmoitusvelvolliset tunnistavat, arvioivat ja ymmärtävät ne rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit, joille he omassa toiminnassaan altistuvat ja mitoittavat lain edellyttämät torjuntatoimenpiteensä riskien mukaan.

Rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen havaitsemisen haasteista huolimatta ilmoitusvelvolliset voivat monin eri tavoin vaikuttaa oman rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskinsä suuruuteen sekä siihen, kuinka houkuttelevana niin toimiala kuin yksittäinen yritysikin nähdään rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen näkökulmasta. Tehokkaan ja asianmukaisen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjumisen edellytykset pohjautuvat riskien ymmärtämiseen ja analysoimiseen. Riskiperusteisen toiminnan perustana onkin ilmoitusvelvollisen itsensä laatima, sen omaa toimintaa ohjaava kirjallinen riskiarvio.

Riskiarvio on ajantasainen kuvaus ilmoitusvelvollisen omaan toimintaan kohdistuvasta riskiympäristöstä ja riskitekijöistä. Siinä esitetään perusteltu näkemys siitä, miten ilmoitusvelvollisen tarjoamia tuotteita ja palveluita voidaan käyttää hyväksi rahanpesussa tai terrorismin rahoittamisessa. Kyse on vapaamuotoisesta arviosta, eikä sen muotoa, pituutta tai laadintamennetelmää ole määritelty laissa. Riskiarvion riittävän laajuuden ja kattavuuden määrittämisessä ilmoitusvelvollisen on kuitenkin huomioitava toimintansa luonne, koko ja sen laajuus. Lisäksi aluehallintovirasto muistuttaa, etteivät valmiit, suurille massoille laaditut identtiset riskiarviomallit täytä rahanpesulain riskiarviolle asettamia vaatimuksia, vaan toimivat ainoastaan pohjana ilmoitusvelvollisen omalle arvioinnille.

Riskiarvion täytyy aina pohjautua ilmoitusvelvollisen oman toiminnan, palveluiden, asiakassuhteiden ja toimintaympäristön huolelliseen arviointiin. Riskiarviossa kuvataan myös ilmoitusvelvollisen käytössä olevat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien hallintakeinot ja arvioidaan keinojen vaikutusta. Riskiarvio sisältää perustellun arvion jäljelle jäävästä riskistä ja siitä, voidaanko jäännösriski hyväksyä, vai tuleeko ilmoitusvelvollisen ryhtyä toimiin jäännösriskin vähentämiseksi ja hallitsemiseksi.

Riskiarviossa voidaan arvioida esimerkiksi sitä, millaisiin liiketoimiin olisi kiinnitettävä erityistä huomiota, millaisiin asiakassuhteisiin olisi syytä soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi tai millaisissa asiakassuhteissa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski katsotaan niin vähäiseksi, että ilmoitusvelvollinen voisi noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi. Toimintaperiaatteita, menettelytapoja ja

valvontaa on seurattava sekä kehitettävä, ja ilmoitusvelvollisen ylimmän johdon täytyy nämä hyväksyä.

Laatimansa riskiarvion perusteella ilmoitusvelvolliset voivat suunnitella oikeasuhtaiset toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonnan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi sekä kohdentaa käytössä olevat resurssinsa tarkoituksenmukaisesti.

Riskiarvio on päivitettävä säännöllisesti. Riskiarviota tulee päivittää esimerkiksi silloin, kun ilmoitusvelvollisen toimintaan, asiakaskuntaan tai lainsäädäntöön tulee muutoksia. Riskiarvio ja siihen tehtävät muutokset on toimitettava valvontaviranomaiselle tämän pyynnöstä, ilman aiheetonta viivytystä.

Aluehallintovirasto on julkaissut valvomilleen ilmoitusvelvollisille ohjeen riskiarvion tekemiseen. Ohjeessa perehdytään yksityiskohtaisesti riskiarviolle asetettuihin edellytyksiin sekä riskiperusteiseen toimintaan. Linkki riskiarvio -ohjeeseen löytyy [aluehallintoviraston nettisivuilta](#) ja tämän ohjeen lopusta.

Seuraavassa listauksessa esitetään joitakin esimerkkejä kaikille toimialoille tyypillisistä riskitekijöistä:

- etätunnistaminen ja sen haavoittuvuus (esimerkiksi sähköisen tunnistautumisen ketjuuntuminen)
- virtuaalivaluutat
- kyberrikollisuus
- kertaluonteiset asiakassuhteet
- käteisen rahan käyttö
- epäselvät ja monimutkaiset liiketoimet ja toimeksiantosuhteet
- asiakasvaratilit.

6 Asiakkaan tunteminen

Asiakkaan tuntemisesta säädetään rahanpesulain 3 luvussa. Rahanpesulain keskeisimpänä tavoitteena on, että ilmoitusvelvolliset tuntevat asiakkaansa ja heidän toimintansa siinä laajuudessa, että ne pystyvät havaitsemaan tavanomaisesta poikkeavat liiketoimet. Ilmoitusvelvollisella ei saa olla anonyymejä asiakkaita.

Asiakkaalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, jolle ilmoitusvelvollinen tarjoaa palveluita tai joka pyytää tai käyttää ilmoitusvelvollisen palveluita. Asiakas voi olla esimerkiksi ihminen tai yritys. Lähtökohteisesti asiakkaana pidetään toimeksiantajaa tai sopimuskumppania, jolle ilmoitusvelvollinen tarjoaa palveluita tai tavaroita. Toimialakohtaisissa ohjeissa annetaan lisätietoja asiakkaan määrittelemisestä, jos toimialaan liittyy erityispiirteitä, jotka ilmoitusvelvollisen tulee ottaa huomioon.

Asiakkaan tunteminen tarkoittaa asiakkaan kokonaisvaltaista tuntemista. Asiakkaan tuntemisen kokonaisuus sisältää esimerkiksi seuraavat velvoitteet:

- velvoite tunnistaa asiakas ja todentaa tämän henkilöllisyys
- velvoite tunnistaa asiakkaan edustaja ja todentaa tämän henkilöllisyys
- velvoite tunnistaa asiakkaan tosiasialliset edunsaajat ja tarvittaessa todentaa näiden henkilöllisyys
- velvoite arvioida, onko asiakassuhteeseen syytä soveltaa tehostettua tuntemismenettelyä
- velvoite hankkia tietoja asiakkaan ja tämän tosiasiallisen edunsaajan toiminnasta, seurata asiakkaan toimintaa ja selvittää poikkeavien liiketoimien taustoja
- velvoite noudattaa pakotesäätelyä ja jäädyttämispäätöksiä.

Asiakkaan tuntemista koskevia toimia täytyy noudattaa riskiperusteisesti koko asiakassuhteen ajan. Ilmoitusvelvollisen omasta toimialasta riippuen esimerkiksi asiakasrakenne, tarjottavat palvelut ja tuotteet sekä maantieteelliset toiminta-alueet poikkeavat toisistaan. Tarkoituksena on, että ilmoitusvelvollinen tunnistamiensa riskien perusteella mitoittaa asiakassuhteisiinsa liittyvät menettelytapansa ja riskienhallintansa asiakkaidensa ja näiden käyttämien palveluiden erityispiirteiden mukaisesti. Asiakassuhteen riskiperusteiseen arviointiin liittyen ilmoitusvelvollinen esimerkiksi arvioi sen, onko asiakassuhteessa tarpeen käyttää tehostettua tuntemismenettelyä.

Seuraavassa listauksessa esitetään joitain esimerkkejä kaikille toimialoille tyypillisistä asiakkaita koskevista riskitekijöistä:

- asiakas kieltäytyy henkilöllisyyden todentamisesta
- asiakkaan antamat tiedot ovat ristiriidassa asiakastietojen, asiakasprofiilin tai asiakaskäyttäytymisen kanssa
- asiakas pyrkii käyttämään väärää tai väärennettyä tunnistamisasiakirjaa (esimerkiksi identiteettivarkaus)
- asiakkaan tuntemiseksi vaadittavat asiakirjat ja selvitykset ovat puutteellisia
- asiakkaan toiminnassa ja omistusrakenteissa on epäselvyyksiä tai rakenteet eivät ole vaivatta selvitettävissä
- asiakkaan yhteystiedot tai yhtiön johto vaihtuvat usein
- hankittava/myytävä/solmittava liiketoimi ei vastaa asiakkaan taloudellista tilannetta
- asiakas tekee lyhyessä ajassa useita liiketoimia/toimeksiantoja
- asiakas tekee taloudellisesti kannattamattomia tai muutoin epärationaalisia liiketoimia
- asiakas myy/lunastaa tekemänsä liiketoimen/esineen pian eteenpäin, usein tappiolla
- asiakassuhteeseen liittymättömät henkilöt tekevät transaktioita asiakkaan puolesta
- asiakkaan edustaja vaihtuu ilman, että edustamiseen oikeuttavia asiakirjoja on esitetty
- asiakas pyrkii monimutkaiseen omistus- tai toimeksiantosuhteisiin
- asiakkaalla tai hänen liiketoiminnallaan on liittymäkohta eri maantieteellisiä riskejä omaaviin valtioihin ja alueisiin
- asiakas, hänen läheisensä tai hänen yhtiökumppaninsa on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö.

Yleisemmällä tasolla riskinä voi myös olla, että ilmoitusvelvollisella itsellään on liian pienet tai väärin mitoitettut henkilöstöresurssit tai jos ilmoitusvelvollinen ei ole riittävässä määrin huolehtinut työntekijöidensä koulutuksesta rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisesta.

Asiakkaan tuntemista koskeviin toimiin liittyy läheisesti myös jäädytys- ja pakotesäätely. Jäädytyspäätösten ja finanssipakotteiden velvoitteita käsitellään tarkemmin luvussa 6.9.

Jos ilmoitusvelvollinen ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseen liittyviä velvoitteitaan, ilmoitusvelvollinen ei saa perustaa asiakassuhdetta, suorittaa liiketointa tai ylläpitää liikesuhdetta.

6.1 Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Asiakkaan tunnistamisesta ja henkilöllisyyden todentamisesta säädetään rahanpesulain 3 luvun 2 §:ssä.

Asiakkaan tunnistamisella tarkoitetaan asiakkaan henkilöllisyyden selvittämistä vapaamuotoisesti asiakkaan toimittamien tietojen perusteella. Tunnistaminen voi tapahtua esimerkiksi tiedustelemalla asiakkaan nimeä.

Asiakkaan henkilöllisyyden todentamisella tarkoitetaan puolestaan henkilöllisyyden varmentamista luotettavasta ja riippumattomasta lähteestä peräisin olevasta asiakirjasta.

Todentamisasiakirjaksi käy suomalaisen viranomaisen myöntämä voimassa oleva ajokortti, henkilökortti, passi, kuvallinen KELA-kortti, muukalaispassi tai pakolaisen matkustusasiakirja. Jos suomalaisen viranomaisen myöntämä asiakirja ei ole, todentamiseen käy ulkomaan passi tai muu matkustusasiakirjana hyväksyttävä henkilöllisyystodistus.

Oikeushenkilön todentamisasiakirjana voidaan käyttää kaupparekisteriotetta tai muuta vastaavaa otetta julkisesta rekisteristä. Myös oikeushenkilön puolesta toimiva luonnollinen henkilö on tunnistettava ja tämän henkilöllisyys todennettava sekä varmistettava, että tällä on oikeus edustaa oikeushenkilöä.

Silloin kun asiakkaana on kuolinpesä, asiakkaan tunnistaminen tarkoittaa sitä, että ilmoitusvelvollinen selvittää kuolinpesän osakkaat asiakirjanäytön avulla. Asiakirjanäyttönä tulee hankkia perukirja ja mahdollinen testamentti sekä vainajan täydellinen sukuselvitys tai vaihtoehtoisesti jäljennös perukirjasta, jossa on Digi- ja väestötietoviraston vahvistus siitä, että pesän osakkaat on merkitty oikein perukirjaan.

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys vakituista asiakassuhdetta perustettaessa. **Vakituisella asiakassuhteella** tarkoitetaan pysyväisluonteista suhdetta tai suhdetta, jonka yhteydenottohetkellä oletetaan tulevan pysyväksi tai asiakasta, jolla on vähintään yksi sopimus tai sitoumus ilmoitusvelvollisen kanssa. Tällainen asiakassuhteen perustaminen voi olla esimerkiksi tilin

avaaminen, rahasto-osuuden merkitseminen tai välitys- tai toimeksianto-sopimuksen solmiminen.

Esimerkiksi asiantuntijapalveluissa vakituksessa asiakassuhteessa voi olla kyse myös asiakkaasta, jolla on vain yksi toimeksiantosopimus tai muu sitoumus ilmoitusvelvollisen kanssa. Asiantuntijapalveluissa tuntemistoimet on siis ulotettava myös sellaisiin asiakkaisiin, jotka suorittavat vain kerta-luontoisen liiketoimen ilmoitusvelvollisen kanssa.

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisen on lisäksi tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys, jos asiakkuus on satunnainen ja:

- 1) liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus yhteensä on vähintään 10 000 euroa
- 2) tavaroiden myynnissä suoritettavan liiketoimen suuruus tai toisiinsa kytkeytyvien liiketoimien suuruus käteisenä on yhteensä vähintään 10 000 tai
- 3) kyse on epäilyttävästä liiketoimesta.

Asiakas täytyy myös aina tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa, jos ilmoitusvelvollinen epäilee aiemmin todennetun asiakkaan henkilöllisyyden todentamistietojen luotettavuutta tai riittävyyttä.

Jos joku toimii asiakkaan puolesta tämän lukuun (**edustaja**), myös edustaja täytyy tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa. Ilmoitusvelvollisen täytyy myös varmistaa, että edustajalla on oikeus toimia asiakkaan puolesta. Esimerkiksi jos yrityksen puolesta toimiva henkilö toimii yrityksen edustajana, tämän edustajan henkilöllisyys täytyy todentaa sekä varmistaa, että hänellä on edustamisoikeus.

Asiakas täytyy tunnistaa ja tämän henkilöllisyys todentaa lähtökohtaisesti asiakassuhdetta perustettaessa, mutta kuitenkin viimeistään ennen kuin asiakas saa määräysvaltaansa liiketoimeen sisältyvät varat tai muun omaisuuden tai ennen kuin liiketoimi on suoritettu loppuun. Jos kyseessä on tilanne, jossa asiakas täytyy tunnistaa liiketoimien yhteenlasketun arvon perusteella, henkilöllisyys täytyy todentaa, kun 10 000 euron raja saavutetaan.

6.2 Tosiasiallisen edunsaajan tunnistaminen

Tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan yksinkertaistettuna sellaista luonnollista henkilöä, joka omistuksensa kautta, äänioikeutensa kautta tai muulla perusteella käyttää määräysvaltaa oikeushenkilössä. Tosiasiallinen edunsaaja on aina ihminen.

Ilmoitusvelvollisen täytyy tunnistaa asiakkaansa tosiasialliset edunsaajat ja tarvittaessa todentaa näiden henkilöllisyys. Myös tosiasiallisten edunsaajien poliittinen vaikutusvalta täytyy selvittää sekä varmistaa, ettei edunsaajiin kohdistu pakotteita. Siihen, missä tilanteissa tai minkäläisten asiakkaiden kohdalla tosiasiallisten edunsaajien henkilöllisyys todennetaan, tulisi ottaa kantaa ilmoitusvelvollisen riskiarviossa. Asiakkaan tosiasiallisista edunsaajista tulee lisäksi pitää yllä riittäviä, tarkkoja ja ajantasaisia tietoja.

Yhteisön, kuten esimerkiksi osakeyhtiön, tosiasiallisella edunsaajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka viime kädessä:

- 1) omistaa suoraan tai välillisesti suuremman kuin 25 % osuuden oikeushenkilön osakkeista tai muuten omistaa vastaavan osuuden oikeushenkilöstä
- 2) käyttää suoraan tai välillisesti suurempaa kuin 25 % osuutta oikeushenkilön äänioikeuksista, ja tämä äänimäärä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin tai
- 3) käyttää muulla tavoin tosiasiallisesti määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Osoituksena **suorasta omistuksesta** pidetään sitä, että luonnollisella henkilöllä on suurempi kuin 25 % omistusosuus tarkasteltavasta oikeushenkilöstä.

Osoituksena **välillisestä omistuksesta** pidetään sitä, että:

- 1) oikeushenkilöllä, jossa yksi tai useampi luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on suurempi kuin 25 % omistusosuus tai suurempi kuin 25 % osuus äänioikeuksista tarkasteltavasta oikeushenkilöstä tai
- 2) luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä, jossa luonnollinen henkilö käyttää itsenäistä päätösvaltaa, on omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin perustuva oikeus nimittää tai erottaa enemmistö jäsenistä tarkasteltavan oikeushenkilön hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä.

Yhteisön tosiasialliset edunsaajat täytyy tunnistaa aina, oli sitten kyse suorasta tai välillisestä omistuksesta. Jos esimerkiksi oikeushenkilön omistus on ketjutettu siten, että osakeyhtiön omistaa toinen yhtiö, ilmoitusvelvollisen on selvitettävä omistusketju. Ketju pitää selvittää niin pitkälle, että pystytään määrittämään ne henkilöt, joita tosiasiallisina edunsaajina pidetään tai toteamaan, ettei tosiasiallista edunsaajaa koskevat kriteerit täyty. Jos tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä tunnistamaan tai edellä kuvatut edellytykset eivät täyty, tosiasiallisina edunsaajina pidetään tarkasteltavana olevan oikeushenkilön hallitusta tai vastuunalaisia yhtiömiehiä,

toimitusjohtajaa tai muuta vastaavassa asemassa olevaa henkilöä. Näissä tilanteissa asiakasyrityksestä on tunnistettava hallitus, vastuunalaiset yhtiömiehet tai toimitusjohtaja. Tämä poikkeus ei kuitenkaan tarkoita tilanteita, joissa asiakas kieltäytyy luovuttamasta tietoja tosiasiallisista edunsaajista, vaan sellaisia tilanteita, joissa tosiasiallista edunsaajaa ei pystytä omistuksen tai määräysvallan kautta tunnistamaan.

Rahanpesulain 1 luvun 7 §:ssä on säädetty joitain vähäisiä poikkeuksia muun muassa säätiöiden ja asunto-osakeyhtiöiden osalta sen suhteen, ketnet katsotaan tosiasialliseksi edunsaajaksi. Esimerkiksi asunto-osakeyhtiön tosiasiallisena edunsaajana pidetään kaupparekisteriin merkittyjä hallituksen jäseniä. Myös 7 §:ssä luetelluissa tapauksissa tosiasialliset edunsaajat täytyy aina tunnistaa.

Kuolinpesä ei ole oikeushenkilö vaan osakkaiden yhteenliittymä, joten kuolinpesällä ei ole rahanpesulain tarkoittamia yhteisön tosiasiallisia edunsaajia. Vaikka kuolinpesän osakkaita ei pidetä tosiasiallisina edunsaajina, on kuolinpesän osakkaat kuitenkin tunnistettava osana asiakkaan tuntemista. Kuolinpesän osakkaat voidaan tunnistaa asiakirjanäytön perusteella, jota on käsitelty tarkemmin ohjeen luvussa 6.1.

Asiakkaidensa tosiasiallisten edunsaajien tunnistamisen lisäksi ilmoitusvelvollisen täytyy muistaa rekisteröidä myös omat omistajansa sekä muut tosiasialliset edunsaajansa kaupparekisteriin. [Patentti- ja rekisterihallituksen nettisivuilta](#) löytyy lisätietoa tosiasiallisia edunsaajia koskevasta rekisteröintivelvoitteesta ja [esimerkkejä tosiasiallisista edunsaajista](#).

6.3 Selonottovelvollisuus ja jatkuva seuranta

Tunnistamisen ja henkilöllisyyden todentamisen lisäksi ilmoitusvelvollisen täytyy perehtyä asiakkaan toimintaan niin, että poikkeaviin liiketoimiin on mahdollista kiinnittää huomiota. Ilmoitusvelvollisen selonottovelvollisuudesta ja jatkuvasta seurannasta on säädetty rahanpesulain 3 luvun 4 §:ssä.

Selonottovelvollisuuden myötä ilmoitusvelvollisen täytyy hankkia tietoja asiakkaansa ja tämän tosiasiallisen edunsaajan toiminnasta, tämän liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta sekä perusteista palvelun tai tuotteen käyttämiseksi. Ilmoitusvelvollisella täytyy olla selkeä käsitys siitä, kuinka omaan liiketoimintaan kuuluvia tuotteita ja palveluita käytetään, sekä siitä, mitä vastapuolena toimivan asiakkaan liiketoiminta pitää sisällään, kuinka liiketoimintaa harjoitetaan ja miten laajaa toiminta on. Se, kuinka paljon tietoja tulee hankkia ja mistä lähteistä, riippuu siitä, mitä ilmoitusvelvollinen pitää riskiarvionsa perusteella tarpeellisena.

Ilmoitusvelvollisen täytyy **seurata asiakkaansa toimintaa**. Seurannan tulee olla asiakkaan toiminnan laatuun ja laajuuteen, asiakassuhteen pysyvyyteen ja kestoon sekä riskeihin nähden riittävää sen varmistamiseksi, että asiakkaan toiminta vastaa sitä kokemusta ja tietoa, joka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta ja tämän toiminnasta. Käytännössä tarkoituksena on, että ilmoitusvelvollinen seuraisi asiakastaan niin, että tällä on edellytykset havaita, jos asiakkaan toiminta poikkeaa tavanomaisesta. Vakituissa asiakassuhteissa voidaan tavanomaisesta poikkeavaa käytöstä havaita asiakkaan aiempaan toimintaan nähden ja satunnaisissa asiakassuhteissa tavanomaisesta poikkeavat liiketoimet usein liittyvät epätavanomaisiin liiketoimiin toimialalla.

Selonottovelvollisuuden perusteella ilmoitusvelvollisen täytyy lisäksi kiinnittää erityistä huomiota liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan taikka ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Poikkeavuutta voi verrata asiakkaan normaaliin toimintaan tai ilmoitusvelvollisen toimialalle tavanomaisiin liiketoimiin suhteutettuna. Samalla tavoin ilmoitusvelvollisen täytyy huomioida liiketoimet, joilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen sen kokemuksen tai tietojen kanssa, jotka ilmoitusvelvollisella on asiakkaasta. Tarvittaessa liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä täytyy selvittää.

Asiakkaan luotettava tunnistaminen voi edellyttää useampien edellä mainittujen menetelmien yhdistämistä tai lisätietojen hankkimista muista lähteistä. Lisäksi ilmoitusvelvollisen täytyy varmistaa, että asiakkaan tuntemiseksi hankittavat tarpeelliset tiedot, kuten tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, perusteet palvelun käytölle tai tuotteen käyttämiselle, ovat käytettävissä.

Selonottovelvollisuuden puitteissa ilmoitusvelvollisen täytyy huomioida myös kansainväliset pakotejärjestelmät sekä kansallinen varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi koskeva sääntely. Jäädytyspäätösten ja finanssipakotteiden velvoitteita käsitellään tarkemmin luvussa 6.9.

6.4 Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus

Jos ilmoitusvelvollinen arvioi riskiarvionsa perusteella, että asiakassuhteen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy vähäinen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski, ilmoitusvelvollinen voi noudattaa yksinkertaistettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi.

Yksinkertaistetussa menettelyssä ilmoitusvelvollinen voi suorittaa kevennettyinä seuraavat rahanpesulain 3 luvun asettamat velvoitteet:

- asiakkaan ja tämän edustajan tunnistamisen ja henkilöllisyyden todentamisen

- tosiasiallisen edunsaajan tunnistamisen ja todentamisen
- asiakasta koskevien tietojen hankkimisen, jatkuvan seurannan ja selonottovelvollisuuden epäilyttävistä tapahtumista ja
- asiakkaan tuntemistietojen säilyttämisen.

Yksinkertaistettu tuntemisvelvollisuus ei kuitenkaan salli säännösten noudattamatta jättämistä. Kysymys on menettelyn keventämisestä, joka voi koskea esimerkiksi tuntemistietojen määrää tai lähteitä taikka henkilöllisyyden todentamisen ajoitusta. Olennaista on, että yksinkertaistettu menettely on perusteltavissa ilmoitusvelvollisen riskiarviossa.

Ilmoitusvelvollisen täytyy näissäkin tapauksissa järjestää asiakassuhteen riittävä seuranta poikkeuksellisten tai epätavallisten liiketoimien havaitsemiseksi.

Vaikka ilmoitusvelvollinen olisi riskiarviossaan arvioinut yksinkertaisen tuntemismenettelyn olevan riittävä tietyn asiakasryhmän tai liiketoimen tunnistamiseksi, yksinkertaistettua asiakkaan tuntemismenettelyä ei saa noudattaa, jos ilmoitusvelvollinen havaitsee asiakkaan normaalista toiminnasta poikkeavia tai epäilyä herättäviä liiketoimia.

6.5 Tehostettu tuntemisvelvollisuus

Jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riski, asiakassuhteeseen täytyy soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tunnistamiseksi. Samoin täytyy toimia, jos asiakkaalla tai liiketoimella on liittymäkohta valtioon, jonka rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämis- ja selvittelyjärjestelmä muodostaa EU:n komission arvion mukaan merkittävän riskin EU:n sisämarkkinalle tai ei täytä kansainvälisiä velvoitteita.

Tehostetulla tuntemismenettelyllä tarkoitetaan, että ilmoitusvelvollisen täytyy kiinnittää asiakkaaseen, tämän liiketoimintaan ja/tai liiketoimiin tavallista suurempaa huomiota sen varmistamiseksi, ettei asiakassuhteeseen liity rahanpesua tai terrorismin rahoittamista.

Tehostetut asiakkaan tuntemistoimet voivat merkitä esimerkiksi erityisen huomion kiinnittämistä asiakkaan henkilöllisyyden todentamiseen ja luotettavaan dokumentaatioon, liiketoimien taustan ja tarkoituksen selvittämiseen, varojen alkuperään sekä asiakassuhteen seuraamiseen.

Tehostettua menettelyä täytyy noudattaa myös silloin, kun kyse on etätunnistamisesta tai poliittisesti vaikutusvaltaisesta henkilöstä.

6.6 Etätunnistaminen

Etätunnistamiseksi kutsutaan tilannetta, jossa asiakas ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa. Tällöin ilmoitusvelvollisen täytyy rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin vähentämiseksi:

- 1) todentaa asiakkaan henkilöllisyys hankkimalla lisäasiakirjoja tai -tietoja luotettavasta lähteestä
- 2) varmistaa, että liiketoimeen liittyvä suoritus tulee luottolaitoksen tililtä tai se maksetaan tilille, joka on aiemmin avattu asiakkaan nimiin tai
- 3) todentaa asiakkaan henkilöllisyys vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä luottamuspalveluista annetussa laissa (617/2009) tarkoitetulla tunnistusvälineellä tai sähköisen allekirjoituksen hyväksytyllä varmenteella, josta säädetään sähköisestä tunnistamisesta ja luottamuspalveluista annetun EU:n asetuksen 910/2014 28 artiklassa, taikka muun sähköisen tunnistamistekniikan avulla, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen.

Tietoja hankittaessa ilmoitusvelvollisen tulee arvioida huolellisesti tietojen riittävyttä ja luotettavuutta. Asiakkaan henkilöllisyyden todentaminen riittävällä tavalla saattaakin edellyttää useiden eri menetelmien yhdistämistä ja lisätietojen pyytämistä useilta eri tahoilta.

Etätunnistautumisesta on kyse myös videon välityksellä tehdystä asiakkaan tunnistamisesta. Jos asiakas näyttää henkilöllisyysasiakirjansa videon välityksellä, ilmoitusvelvollisen täytyy hankkia tarpeellisiksi katsomiaan lisäselvityksiä asiakkaan henkilöllisyyden varmentamiseksi. Tässä tilanteessa pelkkä henkilöllisyysasiakirja ei ole riittävä tapa henkilöllisyyden todentamiseksi.

Riittävänä pidetään esimerkiksi toimintatapaa, jossa asiakas toimittaa kopion henkilöllisyysasiakirjasta ja esittää saman asiakirjan videoyhteyden välityksellä. Tämän lisäksi asiakas toimittaa muitakin asiakirjoja, esimerkiksi rekisteriotteita tai pöytäkirjoja, tai niitä hankitaan muista lähteistä, esimerkiksi kaupparekisteristä.

Jos ilmoitusvelvollinen käyttää etätunnistamista, tulee sen käsitellä riskiarviossaan etätunnistamiseen liittyviä riskejä sekä riskienhallintakeinoja. Ilmoitusvelvollisella tulee olla käytössään etätunnistamista koskevat menettelytavat, joissa kiinnitetään huomiota pyydettyihin tietoihin ja niiden riittävyyteen.

6.7 Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt

Rahanpesulain 3 luvun 13 §:ssä säädetään poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvästä tehostetusta tuntemisvelvollisuudesta. Säännöksen mukaan ilmoitusvelvollisella tulee olla asianmukaiset riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen toteamiseksi, onko asiakas tai tosiasiallinen edunsaaja, tai onko hän ollut, poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö (PEP, politically exposed person), poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppani.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön määritelmä

Poliittisesti vaikutusvaltaiset henkilöt ovat henkilöitä, joille on uskottu huomattavaa julkista valtaa. Lain mukaan poliittisesti vaikutusvaltaisella henkilöllä tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka toimii tai on toiminut julkisessa tehtävässä:

- a) valtionpäämiehenä, hallituksen päämiehenä, ministerinä, vara- tai apulaisministerinä
- b) parlamentin jäsenenä
- c) poliittisten puolueiden johtoelinten jäsenenä
- d) ylimpien tuomioistuinten, perustuslakituomioistuimen tai muun vastaavan oikeuselimen jäsenenä, jonka päätöksiin ei voida poikkeustapauksia lukuun ottamatta hakea muutosta
- e) tilintarkastustuomioistuimen ja valtiontalouden tarkastusvirastoa vastaavan valtion varainhoitoa tarkastavan ylimmän päättävän elimen jäsenenä
- f) keskuspankin johtokunnan jäsenenä
- g) suurlähettiläänä tai asiainhoitajana
- h) puolustusvoimissa vähintään kenraalikuntaan kuuluvana upseerina
- i) valtion kokonaan omistaman tai enemmistöomisteisen yrityksen taikka valtion liikelaitoksen hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsenenä muussa kuin sellaisessa yhtiössä, jonka arvopaperi on kaupankäynnin kohteena kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetun lain 1 luvun 2 §:ssä tarkoitettulla säännellyllä markkinalla tai
- j) kansainvälisten yhteisöjen johtajana, varajohtajana ja hallituksen jäsenenä.

Valtioneuvoston asetuksessa VNA 610/2019 annetaan tarkka lista edellä luetelluista merkittävistä julkisista tehtävistä.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsenellä tarkoitetaan tämän:

- a) aviopuolisoa tai muuta aviopuolisoon kansallisessa lainsäädännössä rinnastuvaa kumppania
- b) lapsia ja heidän aviopuolisojaan tai edellä tarkoitettua kumppania
- c) vanhempia.

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppaneilla tarkoitetaan:

- a) kaikkia luonnollisia henkilöitä, joiden tiedetään olevan yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yhteisomistajia ja edunsaajia tai joilla tiedetään olevan mikä tahansa muu läheinen liikesuhde poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen kanssa
- b) kaikkia luonnollisia henkilöitä, jotka ovat sellaisten yhteisöjen tai elinkeinonharjoittajien tai oikeudellisten järjestelyjen todellisia yksinomistajia ja edunsaajia, joista tiedetään, että ne on tosiasiallisesti perustettu poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tai tämän perheenjäsenen eduksi.

Henkilön tiedetään olevan läheisessä liikesuhteessa silloin, kun yhteys on yleisesti tunnettu.

Kun henkilö ei enää toimi merkittävässä julkisessa tehtävässä, ilmoitusvelvollisen on vähintään 12 kuukauden ajan otettava huomioon kyseiseen henkilöön liittyvä jatkuva riski ja sovellettava asianmukaisia riskiperusteiseen arviointiin perustuvia toimenpiteitä siihen asti, kun kyseiseen henkilöön ei enää katsota liittyvän poliittisesti vaikutusvaltaiselle henkilölle ominaista riskiä.

Poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden selvittäminen

Poliittisesti vaikutusvaltaisiin henkilöihin liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden taustalla ovat kansainväliset toimet korruption torjumiseksi. Merkittävään asemaan ja vaikutusvaltaan liittyy riski näiden väärinkäytöstä. Näin ollen vaikutusvaltaisilla henkilöillä on korostunut riski päätyä osalliseksi lahjonta- tai korruptiorikoksiin. Tällöin kohoaa luonnollisesti myös riski siitä, että rikoksen tuottamaa hyötyä yritetään häivyttää. Poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä koskevat vaatimukset ovat luonteeltaan ennaltaehkäiseviä eivätkä rikosoikeudellisia, eikä niitä tule tulkita siten, että kaikkia poliittisesti vaikutusvaltaisia henkilöitä olisi pidettävä rikolliseen toimintaan osallistuvina. Näin ollen kategorista kieltäytymistä asiakassuhteista poliittisesti vaikutusvaltaisten henkilöiden kanssa ei voida pitää hyväksyttävänä.

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisella täytyy olla riskiperusteiseen arviointiin pohjautuvat menettelyt sen arvioimiseksi, onko asiakas tai edunsaaja poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö tai tällaisen henkilön perheenjäsen tai yhtiökumppani. Hallitusten jäsenten PEP-statusta ei tarvitse selvittää, ellei näitä pidetä asiakkaan tosiasiallisina edunsaajina. Myöskään asiakkaan edustajan poliittista vaikutusvaltaa ei tarvitse selvittää, ellei edustaja ole samalla myös tosiasiallinen edunsaaja.

Kuolinpesän ollessa kyseessä poliittista vaikutusvaltaa ei tarvitse selvittää. Vainajan PEP-asemaa ei ole tarpeen selvittää, sillä vainaja ei ole rahanpesulain tarkoittama asiakas. Koska kuolinpesä ei ole oikeushenkilö, ei sillä ole myöskään sellaisia tosiasiallisia edunsaajia, joiden poliittinen vaikutusvalta olisi selvitettävä.

Jos ilmoitusvelvollisen riskiarvion perusteella asiakassuhteeseen tai yksittäiseen liiketoimeen liittyy tavanomaista suurempi rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen riski, poliittinen vaikutusvalta täytyy aina selvittää.

Ilmoitusvelvollinen voi siten suhteuttaa menettelyn niihin rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskeihin, joita hän arvioi asiakassuhteisiinsa ja toimintaansa liittyvän. Ilmoitusvelvollisen on syytä ottaa huomioon muun muassa se, mitä edellä todettiin lahjonta- ja korruptiorikoksista. Menettelyt voivat siis poiketa eri asiakkaiden, asiakasryhmien, tuotteiden tai palveluiden välillä, sillä riskit voivat vaihdella ryhmittäin.

Keinot asiakkaan PEP-statuksen selvittämiseksi ovat ilmoitusvelvollisen itsensä valittavissa. Yksinkertaisimmillaan asiaa voidaan kysyä suoraan asiakkaalta itseltään. Mikäli ilmoitusvelvollisella ei ole syytä epäillä asiakkaalta saamansa vastauksen todenperäisyyttä, ilmoitusvelvollinen voi luottaa asiakkaan itsensä antamaan selvitykseen. Lisäksi PEP-statuksen selvittämisessä voidaan hyödyntää eri tiedotusvälineistä saatavaa tietoa, kaupallisia tietokantoja sekä eri valtioiden mahdollisesti ylläpitämiä tietokantoja. Tietolähteen uskottavuuteen ja luotettavuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. PEP-statuksen selvittämiseen käytettävien toimenpiteiden tulee kuvastaa kulloistakin riskitilannetta. Asiakkaan PEP-statuksen selvittäminen tulee dokumentoida esimerkiksi merkitsemällä se asiakastietoihin.

Eryistä huomiota on syytä kiinnittää liikesuhteisiin sellaisten henkilöiden kanssa, joilla on jokin selkeä liittymäkohta sellaisiin maihin, joissa lahjonta on laajalle levinnyttä. Eri maiden korruptiotilanteesta saa viitteitä esimerkiksi Transparency Internationalin vuosittain julkaisemasta indeksistä [Kansainväliset korruptiohavainnot-sivustolta](#).

Poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön tehostettu tuntemisvelvollisuus

Jos asiakas tai asiakkaan tosiasiallinen edunsaaja on poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, tällaisen henkilön perheenjäsen tai henkilö, jonka tiedetään olevan tällaisen henkilön yhtiökumppani:

- a) ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon on hyväksyttävä asiakassuhteen aloittaminen tällaisen henkilön kanssa
- b) ilmoitusvelvollisen on toteutettava asianmukaiset toimenpiteet saadakseen selvityksen sellaisen varallisuuden ja varojen alkuperästä, jotka liittyvät kyseiseen asiakassuhteeseen tai liiketoimeen, ja
- c) ilmoitusvelvollisen on järjestettävä tehostettu ja jatkuva asiakassuhteen seuranta.

Tehostettu seuranta voi tarkoittaa esimerkiksi asiakastietojen tiheämpää päivittämistä, tietojen hankkimista useammista luotettavista lähteistä ja/tai tarkempaa selvitystä poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön sidonnaisuuksista tai harjoittamasta liiketoiminnasta.

6.8 Euroopan talousalueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvä tehostettu tuntemisvelvollisuus

Tehostettua tuntemisvelvollisuutta edellytetään myös silloin, kun ilmoitusvelvollinen tekee liiketoimia tai suorittaa maksuja, jotka liittyvät Euroopan talousalueen ulkopuolisiin, komission yksilöimiin korkean rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskin valtioihin. Näissä tilanteissa ilmoitusvelvollisen tulee:

- 1) hankkia lisätietoja asiakkaasta ja tosiasiallisesta edunsaajasta
- 2) hankkia lisätietoja perustettavan liikesuhteen tarkoituksesta
- 3) hankkia lisätietoja asiakkaan ja tosiasiallisen edunsaajan varojen ja varallisuuden alkuperästä
- 4) hankkia lisätietoja liiketoimien syistä
- 5) hankkia ilmoitusvelvollisen ylemmän johdon hyväksyntä asiakassuhteen aloittamiselle ja jatkamiselle
- 6) järjestää tehostettu jatkuva asiakassuhteen seuranta lisäämällä tarkastusten määrää lukumääräisesti ja ajoituksellisesti sekä valitsemalla liiketoimia, joita on selvitettävä laajemmin.

Lisäksi ilmoitusvelvollisen täytyy soveltaa seuraavia menettelyjä silloin, kun ne on riskiperusteisessa arvioissa katsottu tarpeellisiksi:

- 1) ilmoitusvelvollisen on sovellettava muita tarpeellisia tehostettuja asiakkaan tuntemismenettelyjä

- 2) ilmoitusvelvollisen on käytettävä tarvittavia liiketoimien raportointimenetelmiä
- 3) ilmoitusvelvollisen on rajoitettava asiakassuhteita ja liiketoimia asiakkaiden kanssa, jotka ovat korkean riskin valtioista.

Korkean riskin valtioihin liittyvän rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien torjumiseksi valvontaviranomaisella on käytössään eräitä järeitäkin toimenpiteitä. Mikäli rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi on välttämätöntä, valvontaviranomainen voi esimerkiksi kieltää tytäryhtiön tai sivuliikkeen perustamisen Suomeen tai ilmoitusvelvollisen sivuliikkeen perustamisen korkean riskin valtioon.

Lisätietoja maista, joissa rahanpesun riski on kohonnut, löytyy Euroopan komission sivuilta. Myös Financial Action Task Force ([FATF](#)) [julkaisee verkkosivuillaan listaa korkean riskin valtioista](#). FATF:n niin kutsuttu ”musta lista” korkean riskin valtioista sisältää maat, joiden rahanpesun ja terrorismin torjunnan toimissa on vakavia strategisia puutteita. Näihin maihin liittyvien asiakkaiden ja liiketoimien kanssa on käytettävä tehostettua menettelyä ja harkittava vakavasti asiakkuutta. FATF:n ”harmaa lista” puolestaan sisältää maat, jotka aktiivisesti pyrkivät korjaamaan strategisia puutteitaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen saralla. Ilmoitusvelvollisen tulee huomioida riskiarviossaan mahdolliset kytkökset harmaan listan maihin.

6.9. Pakotesäätelyn ja jäädyttämispäätösten huomioiminen

Rahanpesulain 3 luvun 16 §:n mukaan ilmoitusvelvollisella on oltava tehokkaat toimintaperiaatteet, menettelytavat ja sisäinen valvonta sen varmistamiseksi, että ilmoitusvelvollinen noudattaa niitä velvoitteita, joita ilmoitusvelvolliselle seuraa pakotesäätelystä ja jäädyttämispäätöksistä.

Pakotesäätelyllä tarkoitetaan Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 215 artiklan nojalla annettuja asetuksia ja eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämiseksi annetun lain (659/1967)1 §:ssä ja 2 a §:n 1 momentissa tarkoitetuista valtioneuvoston asetuksia. Käytännössä kansainvälisillä pakotteilla tarkoitetaan esimerkiksi taloudellisen tai kaupallisen yhteistyön keskeyttämistä tietyn valtion tai tiettyjen ryhmien kanssa. Pakoteasioissa vastuuviranomainen on ulkoministeriö, eikä aluehallintovirasto julkaise pakotelistoja taikka tarjoa laajaa ohjausta pakotteisiin liittyen.

Jäädyttämispäätöksillä tarkoitetaan päätöksiä, jotka keskusrikospoliisi on antanut varojen jäädyttämisestä terrorismin torjumiseksi annetun lain (325/2013) nojalla. Keskusrikospoliisi ylläpitää julkista luetteloja jäädyttämispäätöksistä (ns. kansallinen keskusrikospoliisin jäädyttämislista).

Velvoite noudattaa pakotelainsäädäntöä ja kansallisia jäädyttämispäätöksiä koskee jokaista, eikä velvoite itsessään ole uusi. Sen sijaan rahanpesulakiin otettu nimenomainen velvoite huomioida pakotesäätelyn ja jäädytyspäätösten noudattaminen osana asiakkaan tuntemista on uusi, ja se tuli voimaan 31.3.2023. Uudistuksen myötä aluehallintovirasto valvoo, että sen valvomilla ilmoitusvelvollisilla on olemassa asianmukaiset menettelytavat, joilla ne varmistavat, ettei pakote- tai jäädytyspäätelyä rikota. Valvontaviranomainen voi määrätä ilmoitusvelvolliselle hallinnollisen seuraamuksen toimintaperiaatteiden ja menettelytapojen puuttumisesta myös silloin, kun laiminlyönti ei ole johtanut pakotelainsäädännön tai jäädytyspäätösten tosiasialliseen rikkomiseen. Pakote- ja jäädytyslistausten huomioiminen on ehdoton osa asiakkaan tuntemista, eikä sitä voi sivuuttaa esimerkiksi ilmoitusvelvollisen suorittaman riskiarvioinnin perusteella.

Rahanpesulaki edellyttää, että ilmoitusvelvollisella on olemassa toimintaperiaatteet sekä käytännön menettelytavat, joilla se varmistaa, ettei liiketoimeen liity pakotelistattuja henkilöitä tai yhteisöjä, ja ettei tuote tai palvelu itsessään ole pakotesäätelyn kohteena. Ilmoitusvelvollisen on järjestettävä tehokkaat keinot, joilla se pystyy havaitsemaan pakotteiden kohteena olevat tahot. Ilmoitusvelvollisen tulee ottaa noudatettaviin menettelytapoihin kantaa omissa toimintaohjeissaan. Kirjalliseen ohjeistukseen ja työntekijöiden kouluttamiseen tulee kiinnittää huomiota. Lisäksi ilmoitusvelvollisella tulee olla sisäinen valvonta sen varmistamiseksi, että pakotesäätelyä noudatetaan myös käytännössä.

Käytännössä pakotesäätelyn noudattaminen varmistetaan pakotemonitoroinnilla, jossa ilmoitusvelvollinen vertaa pakotelistojen ja kansallisen jäädytyslistan nimiluetteloa sen asiakkaisiin ja muihin liiketoimiin liittyviin tahoihin. Vaikka ilmoitusvelvollisen asiakkaina ei tavallisesti pidetä solmitun sopimussuhteen ulkopuolisia tahoja, on pakotelainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi myös muut liiketoimeen liittyvät tahot tunnistettava riittävällä luotettavuudella. Jos pakotemonitorointi kohdistetaan vain omiin asiakkaisiin, ilmoitusvelvollinen saattaisi huomaamattaan osallistua sellaisen liiketoimen suorittamiseen, jossa yhtenä osapuolena on pakotelistattu henkilö.

Rahanpesulaki ei aseta menetelmällisiä vaatimuksia pakotemonitorointitalle, vaan ilmoitusvelvollinen voi itse valita, kuinka se sen järjestää. Pakotemonitorointi voi olla manuaalista taikka se voidaan toteuttaa esimerkiksi kaupallisen palveluntarjoajan tietojärjestelmän avulla. Menettelytapoja järjestäessään ilmoitusvelvollisen on kiinnitettävä huomiota pakotemonitoroinnin riittävyyteen ja sen ajalliseen ulottuvuuteen. Pakotemonitorointia tulee suorittaa sekä asiakassuhdetta perustettaessa, että myös asiakassuhteen kestäessä. Pakotemonitorointi tulee kohdistaa olemassa oleviin asiakkaisiin aina silloin, kun pakote- ja jäädytyslistoja päivitetään.

Jos ilmoitusvelvollinen havaitsee asiakkaissaan tai näiden tosiasiallisissa edunsaajissa jäädytys- tai pakotelistalla olevan henkilön tai yhteisön, mahdollinen käynnissä oleva liiketoimi täytyy keskeyttää, eikä tällaiselle henkilölle tai yhteisölle saa luovuttaa varoja. Asiasta täytyy viipymättä ilmoittaa Helsingin ulosottovirastolle sähköpostilla osoitteeseen helsinki.uo(at)oikeus.fi. Helsingin ulosottovirastoon voi olla yhteydessä myös tilanteessa, jossa on epäselvää, onko asiakkaana oleva taho sama kuin jäädytyspäätöksen tai pakotteiden kohteena oleva henkilö. Jäädytys- tai pakotelistalla olevalle henkilölle tai yhteisölle kuuluvia varoja ei myöskään saa luovuttaa eteenpäin kolmannelle taholle ilman viranomaisen antamaa lupaa.

6.10 Asiakkaan tuntemistiedot ja niiden säilyttäminen

Rahanpesulain 3 luvun 3 § velvoittaa ilmoitusvelvollisen pitämään kaikki asiakkaan tuntemista ja liiketoimia koskevat asiakirjat ja tiedot ajantasaisina ja olennaisina. Tiedot täytyy säilyttää luotettavalla tavalla vähintään viiden vuoden ajan vakituisen asiakassuhteen päättymisestä tai satunnaisen, vähintään 10 000 euron liiketoimen suorittamisesta. Kyseinen viiden vuoden aika on vähimmäisaika, pidemmällekin säilytysajalle voi joissain tapauksissa olla hyväksyttävä peruste. Tietoja voidaan säilyttää esimerkiksi asiakasrekisterissä tai muussa ilmoitusvelvollisen vastaavassa järjestelmässä, jossa niiden säilyttämisen voidaan katsoa tapahtuvan riittävän tietoturvallisesti.

Asiakkaan tuntemista koskevista tiedoista on säilytettävä:

- 1) nimi, syntymäaika, henkilötunnus ja osoite
- 2) edustajan nimi, syntymäaika ja henkilötunnus (yleisen edunvalvojan osalta säilytetään kuitenkin edunvalvojan nimen, syntymäajan ja henkilötunnuksen sijasta palveluntuottajan yksilöintitiedot, edunvalvojan nimike sekä, jos palveluntuottajalla on useampi kuin yksi yleinen edunvalvoja, edunvalvojan järjestysnumero)
- 3) oikeushenkilön täydellinen nimi, rekisterinumero, rekisteröimispäivä ja rekisteriviranomainen sekä tarvittaessa yhtiöjärjestys
- 4) oikeushenkilön hallituksen tai vastaavan päättävän elimen jäsenten täydelliset nimet, syntymäajat ja kansalaisuudet
- 5) oikeushenkilön toimiala
- 6) tosiasiallisten edunsaajien nimi, syntymäaika ja henkilötunnus ja tarvittaessa tarkempi kuvaus omistus- ja määräysvaltarakenteesta

- 7) henkilöllisyyden todentamisessa käytetyn asiakirjan nimi, asiakirjan numero tai muu tunnistetieto ja myöntäjä taikka kopio asiakirjasta tai jos asiakas on etätunnistettu, tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä
- 8) tiedot asiakkaan toiminnasta, liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta, taloudellisesta asemasta, perusteet liiketoimen tai palvelun käytölle ja tiedot varojen alkuperästä sekä muut asiakkaan tuntemiseksi hankitut tarpeelliset tiedot
- 9) rahanpesulaissa säädetyn selonottovelvollisuuden ja poliittisesti vaikutusvaltaiseen henkilöön liittyvän tehostetun tuntemisvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot
- 10) pankki- tai maksutilin numero, tilin omistajan tai käyttöoikeuden haltijan nimi ja tilin avaamis- ja sulkemispäivä sekä muut tiliin liittyvät tunnistetiedot, siltä osin kuin on tarkoituksenmukaista ja tiedot eivät jo sisälly yllä listattuihin tietoihin ja
- 11) tiedot, jotka on saatu sähköisen tunnistamisen menetelmien ja tunnistusprosessien kautta.

Jos asiakkaalla ei ole suomalaista henkilötunnusta, on yllä mainittujen tietojen lisäksi säilytettävä tieto asiakkaan kansalaisuudesta ja matkustusasiakirjan tiedot.

Ilmoitusvelvollisen täytyy ilmoittaa asiakkailleen, että asiakkaan tuntemistietoja ja muita henkilötietoja voidaan käyttää rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen sekä rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen ja sen rikoksen, jolla rahanpesun tai terrorismin rahoittamisen kohteena oleva omaisuus tai rikoshyöty on saatu, tutkintaan saattamista varten.

Asiakkaan tuntemistietoja tai muita henkilötietoja, jotka on hankittu ainoastaan rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseksi ja paljastamiseksi, ei saa käsitellä tarkoituksessa, joka on yhteen sopimaton näiden tarkoitusten kanssa.

6.11 Asiakkaan tunteminen ilmoitusvelvollisen puolesta

Asiakkaan tuntemista koskevat velvollisuudet voi ilmoitusvelvollisen puolesta täyttää muu rahanpesulaissa tarkoitettu ilmoitusvelvollinen, tai tätä vastaava toisessa ETA-valtiossa toimiluvan saanut tai rekisteröity toimija (**kolmas osapuoli**), jos tätä koskevat rahanpesulaissa säädettyä vastaavat asiakkaan tuntemista ja tietojen säilyttämistä koskevat velvollisuudet ja niiden noudattamista valvotaan.

Kolmannen osapuolen käyttö asiakkaan tunnistamiseksi ei kuitenkaan poista ilmoitusvelvollisen vastuuta rahanpesulain säännösten noudattamisessa. Ilmoitusvelvollinen voi toisin sanoen ulkoistaa kyseisen velvoitteen suorittamisen, mutta ei vastuuta sen asianmukaisesta noudattamisesta. Ilmoitusvelvollisen on varmistettava, että se ennen liiketoimen suorittamista saa kolmannelta osapuolelta rahanpesulain 3 luvun 3 §:n 2 momentin 1–7 kohdassa tarkoitetut tiedot. Ilmoitusvelvollisen on lisäksi varmistettava, että kaikki asiakkaan tuntemista koskevat tiedot ovat ilmoitusvelvollisen saatavilla ja että kolmas osapuoli toimittaa ne ilmoitusvelvolliselle tämän pyynnöstä. Ilmoitusvelvollisen on jatkuvasti seurattava asiakassuhdetta, jossa asiakkaan tuntemista koskevia velvollisuuksia on suorittanut kolmas osapuoli.

Rahanpesulaki ei säätele minkälaisille tahoille asiakkaan tuntemista koskevien toimien suorittaminen voidaan **sopimussuhteen perusteella** antaa (ns. palveluiden ulkoistaminen tai edustajan/asiamiehen käyttäminen). Rahanpesulain 3 luvun 7 § ei koske ulkoistamis- ja asiamiessuhteita silloin kun ulkoistamispalvelun tarjoajan tai asiamiehen voidaan sopimussuhteen perusteella katsoa olevan osa ilmoitusvelvollista. Eli ilmoitusvelvollisen lukuun voi sopimussuhteen perusteella tehdä tuntemistoimia myös sellainen taho, joka ei ole itse ilmoitusvelvollinen.

7 Ilmoitusvelvollisuus epäilyttävistä liiketoimista

7.1 Ilmoitusvelvollisuus ja lisäselvitykset

Rahanpesulain 4. luvussa säädetään ilmoitusvelvollisen velvollisuudesta tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvittelykeskuskelle.

Epäilyttävällä liiketoimella tarkoitetaan asiakkaan epätavallisia liiketoimia, joiden tosiasiallista tarkoitusta tai tavoitetta ei ole kyetty selvittämään, sekä asiakkaan liiketoimia, jotka selvityksen jälkeenkin vaikuttavat epätavallisilta ilman asianmukaista perustetta. Liiketoimi voi olla epäilyttävä esimerkiksi taloudellisen arvonsa vuoksi juuri kyseisen asiakkaan kohdalla tai se voi olla muuten luonteeltaan epätavallinen tai poiketa esimerkiksi tyypillisestä maksuliikenteestä. Epäily voi herätä myös siitä, ettei asiakas halua toimittaa pyydettyjä asiakirjoja tai ne vaikuttavat väärennetyiltä.

Ilmoitusvelvollisen täytyy kiinnittää huomiota poikkeuksellisiin liiketoimiin ja tarvittaessa selvittää liiketoimeen liittyvien varojen alkuperä. Havaittuaan epäilyttävän liiketoimen ja täytettyään selonottovelvollisuuden, ilmoitusvelvollisen täytyy viipymättä ilmoittaa rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävästä liiketoimesta tai terrorismin rahoittamisen epäilystä. Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta on tehtävä riippumatta siitä, onko asiakassuhde perustettu tai onko siitä kieltäydytty tai onko liiketoimi suoritettu, keskeytetty tai onko siitä kokonaan kieltäydytty.

Ilmoitusvelvollinen voi tehdä epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen myös enimmäismääräksi asettamansa kynnsarvon ylittävästä yksittäisestä maksusta tai muusta suorituksesta tai useasta erillisestä toisiinsa yhteydessä olevasta maksusta tai suorituksesta.

Liiketoimi täytyy keskeyttää lisäselvityksiä varten, jos liiketoimi on epäilyttävä tai ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimeen sisältyviä varoja käytettävän terrorismin rahoittamiseen tai sen rangaistavaan yritykseen. Vaihtoehtoisesti ilmoitusvelvollinen voi myös kieltäytyä liiketoimesta.

Toisinaan liiketoimen keskeyttäminen ei ole mahdollista tai keskeyttäminen vaikeuttaisi liiketoimen tosiasiallisen edunsaajan selville saamista. Tällöin ilmoitusvelvollinen voi suorittaa liiketoimen loppuun.

Aluehallintovirasto on julkaissut [erillisen ohjeen epäilyttävien liiketoimintailmoitusten ilmoittamiseksi](#). Ohjeessa käydään tarkemmin läpi epäilyttävän liiketoimen käsitettä ja annetaan sekä yleisiä että toimialakohtaisia esimerkkejä asiakkaisiin ja liiketoimiin liittyvistä riski-indikaattoreista.

7.2 Ilmoituksen muoto ja sisältö

Ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta (rahanpesuilmoitus) tulee tehdä matilla kynnyksellä, viipymättä ja huolellisesti keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukselle. Ilmoitus tehdään sähköisesti [rahanpesun selvittelykeskuksen sovellusta](#) käyttäen. Ilmoitus voidaan erityisestä syystä tehdä myös muuta salattua yhteyttä tai muutoin tietoturvallista menettelyä käyttäen. Rahanpesuilmoitus ei ole rikosilmoitus, eikä ilmoituksen tueksi vaa-dita todisteita.

Epäilyttävää liiketoimea koskevassa ilmoituksessa täytyy olla asiakkaan tuntemistiedot sekä tiedot liiketoimen laadusta, liiketoimeen sisältyvien varojen tai muun omaisuuden määrästä ja valuutasta, varojen tai muun omaisuuden alkuperästä tai kohteesta ja syystä, joka teki liiketoimesta epäilyttävän, sekä siitä, onko liiketoimi suoritettu, onko se keskeytetty vai onko siitä kieltäydytty.

Lisätietoa epäilyttävän liiketoimintailmoituksen tekemisestä löytyy [rahanpesun selvittelykeskuksen nettisivuilta](#).

Ilmoitusvelvollisen täytyy antaa maksutta rahanpesun selvittelykeskukselle kaikki epäilyn selvittämisen kannalta välttämättömät tiedot ja asiakirjat. Ilmoitusvelvollisen täytyy lisäksi vastata rahanpesun selvittelykeskuksen tietopyyntöihin sen asettamassa kohtuullisessa määräajassa.

7.3 Ilmoitukseen liittyvien tietojen säilyttäminen ja salassapito

Ilmoitusvelvollisen täytyy säilyttää ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankitut välttämättömät tiedot sekä näihin liittyvät asiakirjat viiden vuoden ajan. Tällaisia tietoja ovat esimerkiksi asiakkaan tuntemiseen liittyvät tiedot, sekä tiedot, joita ilmoitusvelvollinen on hankkinut selonottovelvollisuuttaan täyttäessään.

Epäilyttävästä liiketoimesta tehtävän ilmoituksen tekemiseksi hankitut tiedot ja asiakirjat on pidettävä erillään asiakasrekisteristä (tai muusta vastaavasta järjestelmästä) eikä niitä saa käyttää muuhun kuin rahanpesulaissa säädettyyn tarkoitukseen.

Tiedot ja asiakirjat täytyy poistaa viiden vuoden kuluttua asiakassuhteen päättymisestä tai epäilyttävän liiketoimen suorittamisesta, jollei niiden edelleen säilyttäminen ole tarpeellista rikostutkinnan, vireillä olevan oikeudenkäynnin taikka ilmoitusvelvollisen tai sen palveluksessa olevan oikeuksien turvaamiseksi. Tietojen ja asiakirjojen edelleen säilyttämisen tarpeellisuus täytyy tutkia viimeistään kolmen vuoden kuluttua edellisestä

säilyttämisen tarpeellisuuden tarkistamisesta. Tarkistamisesta ja sen ajankohdasta täytyy tehdä merkintä.

Rekisteröidyllä eli ilmoitusvelvollisen asiakkaalla ei ole oikeutta tarkastaa ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi hankittuja tietoja tai asiakirjoja eikä rahanpesulain 3 luvun 4 §:n 3 momentissa säädetyn selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankittuja tietoja ja asiakirjoja. Tietosuojavaltuutettu voi rekisteröidyn pyynnöstä tarkastaa näiden tietojen käsittelyn lainmukaisuuden.

Ilmoitusvelvollinen ei saa paljastaa ilmoituksen tekemistä epäilyttävästä liiketoimesta tai asiaan liittyvää selvittelyä kenellekään, mukaan lukien ilmoituksen kohteelle itselleen tai ilmoitusvelvollisen yrityksen palveluksessa olevalle. Myös ilmoituksen tekijän nimi ja henkilöllisyys ovat salassa pidettävää tietoa.

8 Koulutus ja ohjeistus

Rahanpesulain 9 luvun 1 §:ssä säädetään työntekijöiden koulutuksesta ja suojelemisesta sekä ilmoitusvelvollisen omaan toimintaan soveltuvien toimintaohjeiden laatimisesta.

Ilmoitusvelvollisen täytyy laatia omaan toimintaansa soveltuvat toimintaohjeet asiakkaiden tuntemista koskevista menettelyistä. Samoin ohjeet täytyy laatia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämiseen liittyvästä asiakasta koskevien tietojen hankkimisesta, jatkuvasta seurannasta ja selonottovelvollisuudesta sekä ilmoitusvelvollisuuden noudattamisesta. Tätä aluehallintoviraston laatimaa ohjetta voi hyödyntää omia toimintaohjeita suunniteltaessa, mutta jokaisen ilmoitusvelvollisen täytyy riskiarvioon pohjautuen valita ne menettelytavat, joita noudattamalla lain velvoitteet tulee noudatettua sekä ne menettelytavat, jotka vastaavat ilmoitusvelvollisen omaan toimintaan liittyviä riskejä.

Lisäksi ilmoitusvelvollisen täytyy huolehtia, että sen työntekijät saavat koulutuksen rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisen varmistamiseksi. Ilmoitusvelvollisen on kiinnitettävä huomiota koulutuksen riittävyteen. Jos ilmoitusvelvollinen esimerkiksi havaitsee puutteita rahanpesulain velvoitteiden noudattamisessa, koulutusta tulee lisätä. Järjestetyn koulutuksen ajankohdasta, sisällöstä ja osallistujista on pidettävä kirjaa, jotta ilmoitusvelvollinen pystyy seuraamaan koulutuksen riittävyttä ja koulutusvelvoitteen täyttämistä. Koulutusten tiedot dokumentoimalla ilmoitusvelvollinen pystyy tarvittaessa osoittamaan myös valvontaviranomaiselle, että se on täyttänyt lain asettaman koulutusvelvoitteen.

Ilmoitusvelvollisen täytyy lisäksi varmistaa, että se suojelee niitä työntekijöitä, jotka tekevät ilmoituksia rahanpesun selvittelykeskukselle.

9 Riskienhallintamenetelmät ja rahanpesulain velvoitteiden rikkomisista ilmoittaminen

9.1 Toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisella täytyy olla sen toiminnan luonne, koko ja laajuus huomioon ottaen riittävät toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja valvonnan tulee sisältää ainakin:

- 1) sisäisten toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja valvonnan kehittäminen
- 2) sisäinen tarkastus, jos tämä on perusteltua ilmoitusvelvollisen toiminnan luonne ja koko huomioon ottaen.

Ilmoitusvelvollisen on laadittava toimintaperiaatteet, menettelytavat ja valvonta sekä seurattava ja kehitettävä niihin liittyviä toimenpiteitä. Ilmoitusvelvollisen ollessa oikeushenkilö, täytyy hallituksen, vastuunalaisen yhtiömiehen tai muun vastaavassa asemassa olevan ylimpään johtoon kuuluvan henkilön nämä hyväksyä sekä seurata ja kehittää niihin liittyviä toimenpiteitä.

Toimintaperiaatteita ja menettelytapoja ovat esimerkiksi riskienhallintaan liittyvät käytänteet, asiakkaan tunteminen ja tunnistaminen, raportointi, tietojen tallentaminen, sisäinen valvonta sekä työntekijöiden taustaselvitys.

Ilmoitusvelvollisen täytyy myös nimetä johdostaan henkilö, joka vastaa rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamisen valvonnasta. Ilmoitusvelvollisen on nimettävä vaatimustenmukaisuudesta vastaava henkilö, jos se on perusteltua ilmoitusvelvollisen koko ja luonne huomioon ottaen.

9.2 Ilmoitusvelvollisen menettelytavat rikkomusepäilyjen ilmoittamiseen (whistleblowing)

Rahanpesulain 7 luvun 8 §:ssä on säädetty ilmoitusvelvollisille velvollisuus laatia menettelytavat, joita noudattamalla sen palveluksessa olevat tai asiamiehet voivat ilmoittaa ilmoitusvelvollisen sisällä riippumattoman kanavan kautta rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten epäilyistä rikkomisesta.

Järjestelmän tarkoituksena on varmistaa, että ilmoitusvelvollisen sisällä tieto mahdollisista velvoitteiden laiminlyönneistä tavoittaa

luottamuksellisesti esimerkiksi yhtiön johdon tai sisäisen tarkastuksen niin, että puutteisiin voidaan puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ilmoituksen tekeminen ei edellytä näyttöä rikkomusepäilyn tueksi, vaan perusteltu epäily riittää.

Ilmoituksen tekijän ja ilmoituksen kohteen henkilötiedot ovat salassa pidettäviä ja ilmoitusvelvollisen täytyy toteuttaa asianmukaiset ja riittävät toimenpiteet ilmoitusten tekijöiden suojelemiseksi.

Rikkomusepäilyjen ilmoittamiseen on mahdollista käyttää myös jo olemassa olevia järjestelmiä. Menettelytapoja laadittaessa on hyvä käsitellä ilmoittajan ja ilmoituksen kohteena olevan henkilön oikeuksia ja velvollisuuksia, ilmoitusten sisältöä, ilmoitusten käsittelyssä ja tutkinnassa noudatettavia menettelyjä ja mahdollisia muita toimenpiteitä.

9.3 Aluehallintoviraston järjestelmä rikkomusepäilyjä koskeville ilmoituksille

Myös Etelä-Suomen aluehallintovirastolla on järjestelmä, jonka kautta se voi vastaanottaa ilmoituksia rahanpesulain säännösten epäilyistä rikkomuksista.

Lähtökohtaisesti aluehallintoviraston järjestelmää voivat oman järjestelmän sijaan käyttää ne aluehallintoviraston valvomat ilmoitusvelvolliset, joiden

- palveluksessa on korkeintaan viisi työntekijää tai joiden
- organisaatorakenne ei mahdollista riippumattoman kanavan järjestämistä lain tarkoittamalla tavalla.

Ilmoitusvelvollisen on kuitenkin aina perusteltava aluehallintoviraston ilmoitusjärjestelmän käyttö myös riskiarviossaan.

Ilmoitus rikkomusepäilystä täytyy tehdä [aluehallintoviraston sähköisen asiointipalvelun](#) kautta. Ilmoituksen voi tehdä nimettömänä ja sen tulee sisältää seuraavat tiedot:

- Mitä ilmoitusvelvollista rikkomusepäily koskee – nimi ja mahdollinen y-tunnus, toimiala ja toimipaikka sekä muut saadut tunnistamis- ja todentamistiedot.
- Kuvaus siitä, millä tavoin säännöksiä epäillään rikotun ja milloin rikkomusepäily on tapahtunut tai tieto siitä, jos menettely on jatkuva.

Aluehallintovirastolle ilmoitetut rikkomusepäilyt otetaan huomioon osana valvontaviranomaisen riskiperusteista valvontaa. Ilmoitusten perusteella tehdyistä valvontatoimenpiteistä ei ilmoiteta rikkomusepäilystä ilmoittaneelle.

10 Valvontarekisteri

Etelä-Suomen aluehallintovirasto ylläpitää rahanpesun valvontarekisteriä. Rekisterin tarkoituksena on tehostaa rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisen valvontaa. Se myös sujuvoittaa ohjeiden ja tiedotteiden jakamista ilmoitusvelvollisille.

Kaikkien aluehallintoviraston valvontavastuulle kuuluvien ilmoitusvelvollisten täytyy olla rekisteröityneitä johonkin elinkeinovalvonnan rekisteriin. Jos ilmoitusvelvollinen on jo rekisteröitynyt johonkin muuhun aluehallintoviraston elinkeinovalvonnan rekisteriin, sen ei tarvitse hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin. Näitä toimijoita ovat perintäliikkeet, kiinteistön ja vuokrahuoneistojen välityksiliikkeet sekä panttilainauslaitokset, jotka kuuluvat omaan toimilupaluettelonsa.

Rekisteröintivelvoite rahanpesun valvontarekisteriin koskee:

- oikeudellisen palvelun tarjoajia
- rahoituspalveluja tarjoavia yrityksiä
- valuutanvaihtajia
- sijoituspalvelun oheispalvelua tarjoavia
- yrityspalvelun tarjoajia
- päätoimisia veroneuvoja
- kirjanpitäjiä
- tavarakauppiaita
- taidetta myyviä tahoja.

Tarkemmista toimialakohtaisista määrittelyistä kerrotaan lisää alakohtaisissa ohjeissa.

Rahanpesun valvontarekisteriin tulee hakeutua 14 vuorokauden kuluessa siitä, kun ilmoitusvelvollinen tulee lain soveltamisalaan. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella [aluehallintoviraston asiointipalvelussa](#).

Rekisteröintivelvollisuus koskee jokaista itsenäisesti omalla y-tunnuksellaan yllä mainittuja palveluita tarjoavaa yritystä tai yksityistä elinkeinonharjoittajaa riippumatta siitä, kuuluvatko yritykset esimerkiksi samaan konserniin tai saman henkilön omistukseen.

Hakijan on hakemuksessaan ilmoitettava harjoittamansa pääasiallinen elinkeinotoiminta, jonka perusteella hakija on ilmoitusvelvollinen.

Yrityspalveluntarjoajille ja valuutanvaihtajille rekisteröinnin edellytyksenä on velvoitteidenhoitoselvitys, jonka perusteella arvioidaan toimijoiden luotettavuus.

Rekisteröityminen rahanpesun valvontarekisteriin on maksullista. Maksun suuruudesta määrätään valtioneuvoston asetuksessa aluehallintoviraston maksuista.

Rekisteröitymisestä ei tule hallinnollisia kuluja kertaluonteisen rekisteröintimaksun lisäksi. Myöskään rekisteritietoihin tehtävistä muutoksista ei peritä maksua, ellei kyse ole yrityspalvelun harjoittajan tai valuutanvaihtotoiminnan vastuuhenkilöitä koskevasta rekisteritietojen muutoksesta.

Mikäli rekisteröity ei enää lainkaan harjoita rekisteröintivelvoitteen alaista toimintaa, hänen täytyy ilmoittaa asiasta Etelä-Suomen aluehallintovirastolle. Ilmoituksen jälkeen toimija poistetaan rahanpesun valvontarekisteristä.

11 Valvonta ja hallinnolliset sanktiot

Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista edellä ohjeen luvussa 1 lueteltujen ilmoitusvelvollisten osalta. Valvonnasta ja hallinnollisista sanktioista säädetään rahanpesulain 7 ja 8 luvuissa.

Aluehallintovirastolla on oikeus saada salassapitosäännösten estämättä ja maksutta pyytämänsä tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä rahanpesulain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukaisen valvontatehtävän hoitamiseksi. Aluehallintovirasto voi lisäksi tehdä tarkastuksen ilmoitusvelvollisen toimipaikkaan.

Rahanpesulain nojalla aluehallintovirastolla on mahdollisuus erilaisin toimenpitein puuttua ilmoitusvelvollisen toimintaan, mikäli rahanpesulain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamisessa on puutteita.

Aluehallintovirasto voi kiellon ja oikaisukehotuksen keinoin puuttua ilmoitusvelvollisen suunnittelemiin tai tämän toteuttamiin päätöksiin, toimenpiteisiin tai menettelyihin, jos nämä ovat ristiriidassa rahanpesulain velvoitteiden kanssa. Viime kädessä on mahdollista myös kieltää henkilöä toimimasta ilmoitusvelvollisen johdossa määräajaksi.

Ilmoitusvelvolliselle voidaan määrätä rikemaksu, mikäli tämä tahallaan tai huolimattomuuttaan laiminlyö tai rikkoo velvoitteen:

- 1) tuntea asiakas tai yksilöidä ja arvioida rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä
- 2) tunnistaa asiakas ja todentaa tämän henkilöllisyys
- 3) säilyttää asiakkaan tuntemista koskevat tiedot
- 4) hankkia asiakasta koskevia tietoja, seurata asiakassuhdetta jatkuvasti ja ottaa selvää asiakkaan tavanomaisesta poikkeavista liike-toimista
- 5) tunnistaa tosiasiallinen edunsaaja
- 6) soveltaa tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi
- 7) tunnistaa asiakas, kun tämä ei ole läsnä tunnistettaessa ja henkilöllisyyttä todennettaessa
- 8) laatia ja noudattaa riskiperusteisia menettelyjä sen arvioimiseksi, onko asiakas poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö, poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön perheenjäsen tai poliittisesti vaikutusvaltaisen henkilön yhtiökumppani

- 9) soveltaa ETA-alueen ulkopuoliseen korkean riskin valtioon liittyvää tehostettua menettelyä asiakkaan tuntemiseksi
- 10) tehdä epäilyttävää liiketoimea koskevan ilmoituksen rahanpesun selvittelykeskukselle
- 11) hakeutua rekisteröitäväksi rahanpesun valvontarekisteriin
- 12) laatia menettelytavat rikkomusepäilyistä ilmoittamiseen
- 13) järjestää työntekijöiden koulutus tai suojeleminen taikka laatia toimintaohjeet.

Jos edellä mainittuja velvoitteita (pois lukien velvoite hakea rekisteröitäväksi rahanpesun valvontarekisteriin) rikotaan tai laiminlyödään tahallaan tai huolimattomuudesta vakavasti, toistuvasti ja järjestelmällisesti, aluehallintovirasto voi määrätä seuraamusmaksun, joka on lähtökohtaisesti rikemaksua suurempi. Aluehallintovirasto voi myös antaa ilmoitusvelvolliselle julkisen varoituksen, mikäli tämä menettelee muiden kuin rike- tai seuraamusmaksua koskevien rahanpesulain säännösten vastaisesti, tai rahanpesulain nojalla annettujen määräysten vastaisesti. Kaikki rahanpesulain nojalla määrätyt hallinnolliset sanktiopäätökset julkaistaan aluehallintoviraston verkkosivuilla.

12 Toimialakohtaiset ohjeet

Nämä alakohtaiset ohjeet on tarkoitettu täydentämään aluehallintoviraston ilmoitusvelvollisille laatimaa ohjetta rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä. Alakohtaisten ohjeiden tarkoituksena on antaa tarkempia tietoja ja esimerkkejä rahanpesulain soveltamistilanteista eri toimialojen ilmoitusvelvollisille.

Varsinaiset rahanpesulain velvoitteet ja ohjeet niiden noudattamiseksi on esitelty edellä yleisessä ohjeistuksessa, ja ne koskevat jokaista toimialaa ja ilmoitusvelvollista.

12.1 Oikeudellisten palveluiden tarjoajat

Oikeudellisten palveluiden tarjoajat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 13 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana oikeudellisia palveluja tarjoavaan siltä osin kuin toimitaan asiakkaan puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa taikka osallistutaan asiakkaan puolesta seuraavien liiketoimien suunnitteluun tai suorittamiseen:

- kiinteistöjen tai liiketoimintayksikköjen ostamiseen tai myyntiin
- asiakkaan rahavarojen, arvopaperien tai muiden varojen hoitamiseen
- pankki-, säästö- tai arvo-osuustilien avaamiseen tai hoitamiseen
- yhtiöiden perustamiseen, johtamiseen tai yritysten hallinnoimiseksi tarvittavien varojen järjestelyyn tai
- säätiöiden, yhtiöiden tai vastaavien yhteisöjen perustamiseen, johtamiseen tai niiden toiminnasta vastaamiseen.

Aluehallintovirasto on saanut paljon kyselyjä siitä, kuuluvatko tietyt oikeudellisten palveluiden tarjoajille yleiset liiketoimet rahanpesulain soveltamisalaan. Esimerkiksi kauppakirjan laatiminen katsotaan soveltamisalaan kuuluvaksi. Perhe- ja jäämistöoikeudelliset liiketoimet katsotaan myös kuuluvan soveltamisalaan, kun toimitaan asiakkaan puolesta tai lukuun taloudelliseen toimintaan tai kiinteään omaisuuteen liittyvissä liiketoimissa.

Rahanpesulakia sovelletaan myös julkisiin oikeusavustajiin siitä huolimatta, että julkiset oikeusavustajat ovat viranomaisia. Toimivaltainen valvoja julkisten oikeusavustajien osalta on Etelä-Suomen aluehallintovirasto.

Oikeudellisia palveluja tarjoavat ovat velvollisia rekisteröitymään aluehallintoviraston ylläpitämään rahanpesun valvontarekisteriin. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Oikeudellisia palveluita tarjoaviin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Oikeudellisia palveluita tarjoaviin liittyvät rahanpesun riskit linkittyvät useasti asiakassuhteen seurantaan ja asiakkaan epäilyttäviin liiketoimiin. Yleisesti riskinä voidaan nähdä, että oikeudellisten palvelujen tarjoajaa pyritään käyttämään hyväksi siihen, että asiakkaan liiketoimi saadaan näyttämään näennäisesti lailliselta ja aidolta. Liiketoimen ei sinänsä esimerkiksi tarvitse olla laitton, mutta raha, joka liiketoimessa liikkuu, voi olla rahanpesun kohteena ja tällöin oikeudellisten palvelujen tarjoajan käytöllä pyritään saamaan liiketoimeen virallinen ja korostetusti laillinen tausta.

Asiakkaan tunteminen

Oikeudellisten palveluiden tarjoajien rahanpesulain tarkoittamia asiakkaita ovat toimeksiantajat. Näiden palveluntarjoajien sopimussuhteet muodostavat vakituisen asiakassuhteen, vaikka toimeksiannot ovat tyypillisesti kertaluontoisia. Siten asiakkaan tuntemistoimet tulee kohdistaa sopimuskumppaniin.

Oikeudellisten palveluiden tarjoajan toimeksiantajan vastapuolta ei pidetä asiakkaana, jolloin asiakkaan tuntemistoimia ei koko laajuudessaan tarvitse ulottaa heihin. Pakotelainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi toimeksiantajan vastapuoli tulee kuitenkin vähintään tunnistaa riittävällä luotettavuudella. Tarvittaessa myös henkilöllisyys on todennettava. Myös selonottovelvollisuuden täyttäminen edellyttää usein tuntemistietojen hankkimista toimeksiantajan vastapuolesta.

Oikeudellisia palveluita tarjoavilla on toiminnan luonteen ja ammattitaitonsa puolesta erityiset edellytykset tavallisuudesta poikkeavien ja epäilyttävien toimeksiantojen (esim. valeliiketoimien) havaitsemiseen. Tämän vuoksi myös asiakkaan tuntemiseen liittyvät toimet korostuvat. Lähtökohdana oikeudellisia palveluita tarjoavien osalta voidaan pitää perusmuotoista asiakkaan tuntemismenettelyä. Yksittäiseen asiakkaaseen tai toimeksiantoon voi kuitenkin liittyä seikkoja, joiden vuoksi on syytä noudattaa yksinkertaistettua tai tehostettua menettelyä. Arviointi käytettävästä menettelystä tehdään aina yrityksen oman riskiperusteisen arvion sekä rahanpesulain perusteella.

12.2 Rahoituspalvelujen tarjoajat

Rahoituspalveluja tarjoavat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 14 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan rahoituspalveluja tarjoavaan yritykseen. Näitä ovat luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 5 luvun 1 §:n 1 momentin 2–11, 13 ja 14 kohdassa tarkoitettuja palveluita tarjoavat yritykset sekä niiden Suomessa toimivat sivuliikkeet, jotka eivät ole Finanssivalvonnan valvottavia.

Näitä palveluita ovat:

- muu varainhankinta, kuin talletusten ja muiden takaisinmaksettavien varojen hankkiminen yleisöltä, tai katettujen joukkolainojen liikkeeseenlasku
- luotonanto ja rahoitustoiminta sekä muu rahoittamisen järjestäminen
- kulutusluottojen, kiinnitysluottojen ja kauppatapahtumien rahoitus sekä factoring
- rahoitusleasing
- maksupalveluiden tarjoaminen ja muun maksuliikenteen harjoittaminen
- sähköisen rahan liikkeeseenlasku, siihen liittyvä tietojenkäsittely ja tietojen tallentaminen sähköiselle tietovälineelle muun yrityksen lukuun
- maksujen periminen
- valuutanvaihto
- notariaattitoiminta
- takaustoiminta
- arvopaperikauppa ja muu arvopaperitoiminta
- asuntosäästötoimintaan liittyvä asunto-osakkeiden ja -osuuksien sekä asuinkiinteistöjen välitys.

Rahanpesulain soveltamisalaan ei katsota kuuluvaksi toimijoita, jotka tarjoavat luoton- tai leasingrahoituksen välitystä. Jos yritys ei itse myönnä rahoitusta eikä solmi rahoitussopimusta asiakkaan kanssa, vaan toimii pikemminkin alustana eri rahoitustuotteiden vertailua varten, toiminta ei

täytä rahoituspalvelun tarjoamisen määritelmää, eikä siten kuulu rahanpesulain soveltamisalaan.

Laskutuspalvelua tarjoava yritys katsotaan rahoituspalvelun tarjoajaksi, jos laskutuspalveluun sisältyy luotto-/rahoituselementti ja siihen liittyvä luottotappioriski palvelun tarjoajalle.

Rahanpesulakia sovelletaan myös rahoituspalveluja tarjoavan yrityksen Suomessa toimivaan sivuliikkeeseen.

Nämä alakohtaiset ohjeet koskevat erilaisia rahoitusta tarjoavia yrityksiä. Rahoituspalvelun tarjoajien määritelmään kuuluville valuutanvaihtajille on laadittu oma alakohtainen liite sen erityispiirteiden vuoksi.

Rahanpesun valvontarekisteri

Lähtökohtaisesti rahoituspalvelua tarjoavien yritysten täytyy hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin. On huomattava, että vaikka rahoituspalvelua tarjoavien yritysten määritelmä sisältää maksujen perimisen, tulee perintätoimen harjoittajien rekisteröityä rahanpesun valvontarekisterin sijasta aluehallintoviraston ylläpitämään perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin.

Laskurahoitusta tarjoava yritys katsotaan rahoituspalveluja tarjoavaksi yritykseksi ja sitä koskee velvoite hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin kuten muitakin rahoituspalvelua tarjoavia yrityksiä. Jos yritys sen sijaan ostaa laskun itselleen, tilanne on tulkinnanvaraisempi. Uudelle velkojalle siirretyn erääntymättömän saatavan osalta ratkaisevaksi muodostuu se, onko saatavan siirtämiselle ollut muu perusteltu syy kuin se, että saatavan voi periä uusi velkoja. Jos myyntisaatavat on ostettu yksinomaan perintätarkoituksessa, katsotaan yritys perintätoimen harjoittajaksi ja sen tulee rekisteröityä aluehallintoviraston ylläpitämään perintätoiminnan harjoittajien rekisteriin. Tällaisen toimijan ei tarvitse rekisteröityä rahanpesun valvontarekisteriin. Sen sijaan tilanne on toinen, mikäli liiketoimen perusteena on rahoituksen tarjoaminen, ja vain pieni osa rahoitetuista myyntisaatavista etenee perintään asti. Tällöin kyseessä ei ole perintätoimen harjoittaminen, vaan toiminta katsotaan rahoituspalvelun tarjoamiseksi ja toimijan tulee rekisteröityä rahanpesun valvontarekisteriin.

Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Rahoituspalveluja tarjoaviin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Käteisen rahan käyttö, varainsiirto tai maksunvälityspalvelu voidaan luokitella merkittäviksi rahanpesuriskeiksi toiminnan helppouden, varmuuden ja nopeuden vuoksi, eivätkä nämä liiketoimet vaadi etukäteissuunnittelua tai asiantuntemusta. Rahanpesun riski on lähtökohtaisesti korkealla tuotteissa ja palveluissa, jotka mahdollistavat varojen siirtämisen paikasta toiseen tai henkilöltä toiselle lähes reaaliaikaisesti. Yhtäältä rahoituspalveluiden tarjonta on siirtynyt pitkälti verkkoon, mikä osaltaan on lisännyt rahoituspalveluihin kohdistuvia rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskejä asiointiin ja asiakkaan tunnistamisen tapahtuessa täysimääräisesti etäasiointina.

12.3 Valuutanvaihtoliikkeet

Valuutanvaihtajat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 14 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan rahoituspalveluja tarjoavaan yritykseen. Rahoituspalveluja tarjoavalla yrityksellä tarkoitetaan rahanpesulain mukaan yritystä, joka harjoittaa yhtä tai useampaa luottolaitostoiminnasta annetun lain 5 luvun 1 §:n 1 momentin 2–11, 13 ja 14 kohdassa tarkoitettua toimintaa sekä rahoituspalveluja tarjoavan yrityksen Suomessa toimivaa sivuliikettä. Valuutanvaihto on listattu kyseisen luottolaitoslain 5 luvun 1 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

Valuutanvaihtajat ovat velvollisia rekisteröitymään aluehallintoviraston pitämään rahanpesun valvontarekisteriin. Valuutanvaihtajien rekisteröinti-prosessiin kuuluu vastuuhenkilöiden luotettavuusselvitys. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Valuutanvaihtajiin kohdistuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Valuutanvaihto voidaan lähtökohtaisesti pitää riskialttiina toimialana rahanpesulle ja terrorismin rahoittamiselle. Liiketoimintaan, johon liittyy runsas käteisen rahan käyttö, sisältyy aina merkittävä rahanpesuriski. Valuutanvaihtopisteissä asiointi koostuu yleensä vain kertaluonteisista tapahtumista, jolloin asiakassuhteen seuranta on vaikeampaa. Käteisen käyttö mahdollistaa rikoksella hankittujen varojen muuntamisen helposti ja nopeasti varojen alkuperän ja henkilöllisyyden pysyessä useimmiten salassa.

Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet

Valuutanvaihtajien kohdalla asiakassuhteen pidempiaikainen seuraaminen on usein mahdotonta sen vuoksi, että asiakassuhde on kertaluonteinen tai kyse on satunnaisesta asiakkaasta, joka vaihtaa valuuttaa vain satunnaisesti. Näissä tilanteissa asiakassuhteen seuranta ei voida järjestää samoin kuin vakituisen asiakkaan kyseessä ollessa, mutta satunnaistenkin asiakkaiden kohdalla valuutanvaihtajalla on velvollisuus suorittaa edellä kuvatut tunnistamistoimet sekä kiinnittää huomiota rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen mahdollisesti viittaaviin epäilyttäviin liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan tai ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta.

12.4 Sijoituspalvelujen oheispalveluja tarjoavat

Sijoituspalvelun tarjoajat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 16 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan sijoituspalvelulain (747/2012) 2 luvun 3 §:n 1 momentin 1–8 kohdassa tarkoitettua palvelua tarjoaviin yrityksiin. Näitä palveluita ovat:

- sijoituspalveluun liittyvien luottojen ja rahoituksen myöntäminen
- pääomarakenteita, liiketoimintastrategiaa, yritysostoja, yritysten sulautumista ja muita yritysjärjestelyjä koskeva neuvonta
- sijoituspalveluun liittyvä valuuttapalvelu
- sijoitustutkimusten, rahoitusanalyysien ja muiden vastaavien rahoitusvälineillä käytävään kauppaan liittyvien suositusten tuottaminen ja levittäminen
- rahoitusvälineiden liikkeeseenlaskun takaamiseen liittyvä palvelu
- sijoituspalveluiden tarjoaminen sellaisilla johdannaissopimusten kohde-etuksilla, jotka eivät ole rahoitusvälineitä
- rahoitusvälineiden säilyttäminen ja hoito asiakkaan lukuun.

Aluehallintovirasto valvoo rahanpesulain asettamien velvoitteiden noudattamista niiden edellä mainittujen toimijoiden osalta, jotka eivät ole Finanssivalvonnan valvottavia.

Yrityskonsultointia ja sijoituspalvelun oheispalvelua tarjoavat ovat velvollisia rekisteröitymään aluehallintoviraston pitämään rahanpesun valvontarekisteriin. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

12.5 Panttilainauslaitokset

Panttilainauslaitokset ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 17 kohdan nojalla rahanpesulakia sovelletaan panttilainauslaitoksista annetussa laissa (1353/1992) tarkoitettuun panttilainauslaitokseen. Panttilainauslaitos on panttilainaus toimintaa varten perustettu osakeyhtiö, joka on saanut siihen toimiluvan aluehallintovirastolta. Panttilainaus toiminnalla tarkoitetaan liiketoimintana harjoitettavaa rahalainojen antamista luonnollisille henkilöille irtainta panttia vastaan. Rahalainojen antamisen lisäksi panttilainauslaitos voi myydä pantteja, jos niitä ei viimeistään lainan eräpäivänä lunasteta. Panttilainauslaitoksen on myytävä pantti julkisella huutokaupalla, jossa myös panttilainauslaitos saa ostaa pantin itselleen ja myydä näin hankkimansa tavarat.

Panttilainauslaitokset kuuluvat omaan toimilupaluetteloonsa, eikä panttilainauslaitosten tarvitse siksi hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin.

Panttilainauslaitoksiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Esimerkkeinä panttilainaus toimintaan liittyvistä riskitekijöistä voidaan mainita muun muassa haasteet pantattavan omaisuuden omistuksen tai alkuperän selvittämisessä sekä kertaluontoiset asiakassuhteet. Myös käteisen rahan käyttö nostaa liiketoimintaan liittyvää rahanpesuriskiä. Käteisen käyttö mahdollistaa rikoksella hankittujen varojen muuntamisen helposti ja nopeasti varojen alkuperän ja henkilöllisyyden pysyessä useimmiten salassa. Käteistä rahaa voidaan pyrkiä liikuttamaan muun muassa epävirallisten rahanvälityskanavien ja käteisintensiivisen liiketoiminnan kautta lailliseen kiertoon.

Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Panttilainaus toiminnassa asiakassuhde syntyy, kun asiakkaan kanssa solmitaan lainasopimus. Asiakas tulee tunnistaa ja henkilöllisyys todentaa myös pantin lunastamisen yhteydessä.

Myös lunastamattoman pantin ostajaa kohdellaan panttilainauslaitoksen asiakkaana, jonka vuoksi ostaja on tunnistettava ja tämän henkilöllisyys on todennettava.

Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet

Asiakassuhteiden pidempiaikainen seuraaminen on panttilainauslaitosten kohdalla mahdollista silloin, jos asiakkaat asioivat panttilainauslaitoksessa säännöllisesti ja tiedot panttauksista säilytetään asiakasjärjestelmässä asianmukaisesti. Kun panttilainauslaitoksella on tiedossaan asiakkaansa tyyppillinen käyttäytyminen, sen on mahdollista havaita asiakkaan poikkeuksellinen ja epäilyttävä käytös.

Kertaluontoisten tai ensimmäistä kertaa panttilainauslaitoksessa asioivien asiakkaiden kohdalla seurannan toteuttaminen on haastavampaa. Myös tällaisten asiakkaiden osalta panttilainauslaitoksella on kuitenkin velvollisuus kiinnittää huomiota epäilyttäviin liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan tai ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Samoin on meneteltävä, jos liiketoimilla ei ole ilmeistä taloudellista tarkoitusta tai ne eivät sovi yhteen niiden tietojen tai kokemuksen kanssa, jotka ilmoitusvelvollisella on asiakkaastaan. Epäilyttävien liiketoimien havaitseminen perustuu ennen kaikkea panttilainauslaitoksen omaan ammattitaitoon ja toimialalta saatuun kokemukseen.

Panttilainauslaitoksella on oltava riittävät menettelytavat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskien vähentämiseksi ja tehokkaaksi hallitsemiseksi. Tämä tarkoittaa sitä, että panttilainauslaitoksella tulee olla olemassa esimerkiksi ohjeistus siitä, miten ja millaisissa tilanteissa varojen alkuperä selvitetään.

Panttilainauslaitoksen epäily voi syntyä esimerkiksi panttausta vastaanotettaessa. Panttilainauslaitoksen on selvitettävä asiakkaan omistusoikeus panttattavaan esineeseen tai omaisuuteen täyttääkseen rahanpesulain mukaisen selonottovelvollisuuden.

Kun panttilainauslaitos hankkii rahanpesulain mukaisesti tietoja varojen alkuperästä tai lähteestä, selvityksenä panttaajan oikeudesta kyseiseen panttauksen kohteena olevaan esineeseen tai omaisuuteen voivat olla esimerkiksi ostokuitti, rekisteriote, kantolupa, osakekirja, isännöitsijäntodistus tai julkisesta rekisteristä saatava tieto. Lista ei ole tyhjentävä. Tietojen riittävyyteen ja luotettavuuteen tulee kiinnittää huomiota. Tiedot varojen alkuperästä sekä selonottovelvollisuuden täyttämiseksi hankitut tiedot on säilytettävä.

Mikäli panttilainauslaitos ei pysty toteuttamaan asiakkaan tuntemiseksi säädettyjä velvollisuuksia, ei asiakassuhdetta saa aloittaa tai liiketoimea suorittaa.

12.6 Kiinteistön- ja vuokrahuoneiston välitysliikkeet

Välitysliikkeet ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 18 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan kiinteistönvälitysliikkeistä ja vuokrahuoneiston välitysliikkeistä annetussa laissa (1075/2000) tarkoitettuihin kiinteistönvälitysliikkeisiin sekä vuokrahuoneiston välitysliikkeisiin. Välitystä saa harjoittaa vain sellainen yksityinen elinkeinonharjoittaja tai oikeushenkilö, joka on välitysliikelain mukaisesti rekisteröity välitysliikkeeksi. Välitysliikkeet ovat rahanpesulain mukaisia ilmoitusvelvollisia. Välitysalalla toimii paljon erilaisia toimijoita, joihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit voivat vaihdella suuresti liiketoiminnan alan tai laajuuden mukaan.

Kiinteistönvälitysliikkeille ja vuokrahuoneiston välitysliikkeille on oma aluehallintoviraston rekisteri, välitysliikerekisteri. Välitysliikkeiden ei siksi kuulu hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin.

Asiakas ja tunnistaminen

Lähtökohtaisesti rahanpesulain tarkoittaman ilmoitusvelvollisen asiakkaana pidetään toimeksiantajaa tai sopimuskumppania, jolle ilmoitusvelvollinen tarjoaa palveluita tai tavaroita. Poikkeuksen pääsääntöön muodostaa kiinteistönvälittäjät, joiden asiakkaina on vakiintuneesti pidetty sekä ostajaa että myyjää, riippumatta siitä, kumpi osapuolista on tehnyt välitystoimeksiannon. Siten kiinteistön- ja vuokrahuoneiston välitysliikkeen asiakkaita ovat paitsi toimeksiantajat, myös toimeksiantajan vastapuolet, jotka osallistuvat välittäjän toimeksiannosta tekemään liiketoimeen.

Poikkeussääntö koskee kuitenkin vain välitystoimeksiintojen toteuttamista. Mikäli kiinteistönvälittäjä tarjoaa oheispalveluna esimerkiksi pelkän kiinteistön kauppakirjan laadintaa, kyse on rahanpesulain tarkoittamasta oikeudellisesta palvelusta. Tällöin noudatetaan pääsääntöä, jonka mukaan asiakkaana pidetään toimeksiantajaa.

Oikeudellisten palveluiden tarjoajien (mukaan lukien kiinteistönvälittäjien, jos kyse on oikeudelliseen palveluun luettavasta toimeksiannosta) tulee kohdistaa asiakkaan tuntemistoimet vain omaan sopimuskumppaniinsa. Toimeksiantajan vastapuolta ei pidetä asiakkaana, jolloin rahanpesulain tarkoittamia tuntemistoimia ei koko laajuudessaan tarvitse ulottaa heihin. Pakotelainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi toimeksiantajan vastapuoli tulee kuitenkin tunnistaa riittävällä luotettavuudella. Myös selvotovelvollisuuden täyttäminen edellyttää usein joidenkin tietojen hankkimista myös toimeksiantajan vastapuolesta. Tämä koskee kuitenkin vain tilannetta, jossa asiakkaalla on vastapuoli.

Jos esimerkiksi kauppakirja- tai vuokrasopimus pohja tilataan avoimena myöhempää käyttöä varten siten, ettei siihen merkitä osapuolen tietoja, ei palveluntarjoaja voi olla vastuussa siitä, kenen kanssa asiakas kyseistä pohjaa hyödyntää myöhemmin. Tällöin asiakkaalla ei toimeksiantoa toteuttaessa ole sellaista vastapuolta, joka ilmoitusvelvollisen tulisi tunnistaa pakotelainsäädännön tai selonottovelvollisuuden perusteella. Jos ilmoitusvelvollinen kuitenkin epäilee, että tällaisen toimeksiannon tarkoituksena on jostain syystä salata asiakkaan (jo tiedossa olevan) vastapuolen henkilöllisyys ilmoitusvelvolliselta, on liiketoimesta syytä pyrkiä ottamaan selko ja tarvittaessa tehdä ilmoitus epäilyttävästä liiketoimesta rahanpesun selvitykeskukselle.

Asiakas, tämän edustaja ja tosiasiallinen edunsaaja täytyy tunnistaa. Tunnistaminen on tehtävä jokaisen asiakkaan osalta erikseen ennen asiakassuhteen perustamista tai liiketoimen suorittamista. Kiinteistönvälityksessä tämä tarkoittaa, että toimeksiantaja on tunnistettava toimeksiantosopimusta tehtäessä ja vastapuoli tarjousta tehtäessä, mutta viimeistään silloin, kun tarjous on hyväksytty. Tarjouksen tekijä on tunnistettava, jos hän maksaa käsirahan, vaikka tarjousta ei hyväksyttäisi.

12.7 Perintätoimistot

Perintätoimistot ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 20 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan perintätoiminnan harjoittajien rekisteröinnistä annetussa laissa (411/2018 jälj. perintärekisterilaki) tarkoitettuun perintätoiminnan harjoittajaan (jäljempänä perintätoimistoihin).

Perintätoiminnalla tarkoitetaan saatavien perintää toisen lukuun sekä omien saatavien perintää tapauksissa, joissa on ilmeistä, että saatavat on otettu vastaan yksinomaan perintätarkoituksessa. Perintälakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 206/2017) todetaan, että perintätarkoituksessa vastaanotetuista saatavista on yleensä kysymys silloin, kun saatavat on siirretty niiden erääntymisen jälkeen. Uudelle velkojalle siirretyn erääntymättömän saatavan osalta ratkaisevaa on se, onko saatavan siirtämiselle ollut muu perusteltu syy kuin se, että saatavan voi periä uusi velkoja. Esimerkiksi factoringtoiminnassa tapahtuva laskusaatavan siirto velkojalta rahoittajalle ei ole yksinomaan perintätarkoituksessa tapahtuvaa saatavien siirtämistä.

Perintätoimintaa saa harjoittaa vain sellainen yksityinen elinkeinonharjoittaja tai oikeushenkilö, joka on rekisteröity perintätoiminnan harjoittajaksi aluehallintoviraston ylläpitämään perintärekisteriin.

Perintä ei ole aluehallintoviraston perintärekisteriin rekisteröitymistä edellyttävää silloin, kun:

- velkoja perii omia saataviaan
- velkoja perii samaan konserniin kuuluvan yhteisön saatavia tai velkoja, ja perintätoiminnan harjoittaja ovat saman luonnollisen henkilön määräysvallassa
- kyse on ulosottoperinnästä tai saatavan perimisestä tuomioistuimessa
- perintätoiminta on satunnaista, eikä sitä markkinoida
- kuolinpesän osakas tai pesänhoitaja perii kuolinpesän saatavia tai konkurssipesän pesänhoitaja perii konkurssipesän saatavia
- toiminnan valvonta on muulla tavoin järjestetty, esimerkiksi luottolaitosten, rahasto- ja vakuutusyhtiöiden tai muiden Finanssivalvonnan valvottavien toiminnassa sekä asianajajien osalta.

Koska perintätoiminnan harjoittajan täytyy rekisteröityä aluehallintoviraston perintärekisteriin, sen ei kuulu hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin.

Perintätoimistoihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Perintäalaan liittyviä rahanpesun riskejä voivat olla esimerkiksi liiketoimintaan liittyvä kansainväliseen perintään osallistuminen ja yksittäiset ja suuret perintäsaatavat. Yksittäiset pikaperintätoimeksiannot tekevät asiakkaan liiketoimien seuraamisesta haasteellista. Myös epäselvät ja monimutkaiset saatavat tai maksujärjestelyt voivat indikoida esimerkiksi valevelkasuhdetta tai perusteetonta laskua.

Perintätoiminnan automatisointi ja suuret asiakasvirrat voivat muodostua riskeiksi asiakkaan toiminnan seuraamisen kannalta, ellei prosesseja ole hyvin toteutettu. Riskialttiita ovat lisäksi asiakasvaratililtä tehtävät liikasuurituksiin ja peruuntuneisiin liiketoimiin liittyvät palautukset. Perintäyhtiöillä oli aluehallintoviraston selvityksen (2020) mukaan kohdistamattomia suorituksia yhteensä noin 36 000 kpl ja niiden yhteismäärä oli selvityksen antohetkellä noin 3,2 miljoonaa euroa.¹

Jotkut perintätoimistot tavoittelevat velallista liikasuurituksen palauttamiseksi silloin, kun tämän pankkiyhteystietoja ei ole tiedossa. Järkevältä kuulostava toimintatapa saattaa olla kuitenkin rahanpesuriski, mikäli

¹ Aluehallintoviraston valvontakirje 21.2.2020: Liikasuuritusten ja kohdistamattomien maksujen käsittely perintätoimistoissa.

velallinen antaa toisen henkilön tilinumeron. Koska perintätoimisto ei voi varmistua tilinumeron omistajasta, palautus saattaa mennä muulle kuin velallisen tilille. Silloin, kun perintätoimisto ei tavoita velallista liिकासuorituksen takaisinmaksun suorittamista varten, eikä velallisen tilinnumero ole perintäyhtiön tiedossa, liिकासuorituksen palauttaminen maksuosoitusta käyttäen on turvallinen tapa saada palautus oikealle henkilölle.

Joidenkin perintätoimistojen käytössä oleva menettely, jossa summaltaan suurempia suorituksia priorisoidaan ja niihin tehdään laajempia ja toistuvampia toimenpiteitä voi olla ongelmallinen. Velallinen voi suorittaa asiakasvaratilille varoja useammassa erässä. Yksittäinen summa ei välttämättä herätä kiinnostusta tarkistaa varojen alkuperää, mutta useampi suoritus voi yhdessä muodostaa merkittävän summan, jonka alkuperä on syytä selvittää. Perintätoimistojen täytyykin kiinnittää huomiota tilanteisiin, joissa velallinen suorittaa varoja useammassa erässä ja näiden yhteenlaskettu määrä kohoaa merkittäväksi.

Rahanpesun riskiä pienentävänä tekijänä perintäalalla voidaan nähdä vähäinen käteisen rahan käyttö ja velkoja-asiakkaiden vakituinen asiakassuhde, jolloin heidän toimintaansa on helpompaa seurata.

Asiakkaan tunteminen

Lähtökohtana perintätoimiston toiminnassa voidaan pitää perusmuotoista asiakkaan tuntemismenettelyä. Yksittäiseen asiakkaaseen tai toimeksiantoon voi kuitenkin liittyä seikkoja, joiden vuoksi perintäliikkeen täytyy noudattaa tehostettua asiakkaan tuntemismenettelyä.

Perintätoimiston asiakas on rahanpesulainsäädännön näkökulmasta perintätoimeksiannon tekijä eli velkoja. Perintätoimeksiannon tekijä täytyy tunnistaa ja hänen henkilöllisyytensä todentaa asiakassuhdetta perustettaessa.

Tietyissä erityistilanteissa ilmoitusvelvollisella ei ole rahanpesulain tarkoittamaa asiakassuhdetta toimijaan, joka on kuitenkin liiketoiminnan osapuoli. Esimerkkinä tästä on velallinen, jolta perintätoimisto ottaa vastaan suorituksia asiakkaan toimeksiannon perusteella. Velallinen täytyy aina tunnistaa, mikäli liiketoimi vaikuttaa epäilyttävältä tai ilmoitusvelvollinen epäilee liiketoimiin sisältyvien varojen kytkeytyvän terrorismin rahoittamiseen.

Perintätoimiston täytyy noudattaa hyvän perintätavan mukaista huolellisuusvelvollisuutta ja varmistaa toimeksiantoa koskevat keskeiset asiat myös siltä osin, kun ne koskevat velallista. Perintätoimisto on pitkälti niiden tietojen varassa, jotka toimeksiantaja on toimittanut perintäliikkeelle ja tämän vuoksi perintätoimeksiantoa vastaanotettaessa perintäliikkeen täytyy varmistua siitä, että velallisesta saadaan mahdollisimman tarkat ja

ajantasaiset tiedot. Jos tiedoissa on puutteita, perintätoimiston täytyy hankkia riittävät tiedot joko velalliselta itseltään, toimeksiantajalta, tai esimerkiksi luottotietopalvelusta tai viranomaisrekistereistä. Hallituksen esitys ei ole asiassa ehdoton, jolloin kyseeseen voisi tulla myös muu luotettava tapa selvittää henkilöllisyyttä. Perintätoimiston tulee selvittää vähintään velallisen nimi ja yhteystiedot.

Aluehallintovirasto on muuttanut aiempaa tulkintaansa tilanteissa, jossa perintätoimisto ostaa saatavakannan omaan taseeseensa. Saatavakannan myyjästä tulee perintätoimiston asiakas. Tällöinen asiakassuhde perustuu sopimukseen saatavien myynnistä ja ostamisesta. Perintätoimiston täytyy tunnistaa saatavakannan myyjä ja hänen henkilöllisyytensä on todennettava. Velallisen ja perintätoimiston välistä suhdetta ei voida pitää rahanpesulain tarkoittamana asiakassuhteena. Velallinen ei hanki palvelua perintätoimistolta, eikä velallinen pysty vaikuttamaan myöskään siihen, mikä taho velan perinnän suorittaa. Asiakkaan tuntemistoimia ei tarvitse koko laajuudessaan ulottaa velalliseen. Pakotelainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi velallinen tulee kuitenkin vähintään tunnistaa riittävällä luotettavuudella. Tarvittaessa myös henkilöllisyys on todennettava. Todentaminen voisi tulla kyseeseen esimerkiksi tilanteessa, jossa velallisesta saatujen tuntemistietojen aitoudesta ei ole varmuutta. Myös selonottovelvollisuuden täyttäminen edellyttää usein tuntemistietojen hankkimista velallisesta.

12.8 Yrityspalvelun tarjoajat

Yrityspalvelun tarjoajat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 21 kohdan mukaan rahanpesulain sovelletaan yrityspalvelun tarjoajiin. Yrityspalvelun tarjoajalla tarkoitetaan yhteisöä tai elinkeinonharjoittajaa, joka tarjoaa liiketoimintana kolmannelle osapuolelle jotakin seuraavista palveluista:

- Yhteisön perustaminen toimeksiannosta. Siten esimerkiksi valmisyhtiöiden kauppaa ei lueta yrityspalveluksi.
- Yhtiöoikeudellisesti vastuullisena henkilönä, yhtiömiehenä tai samankaltaisessa asemassa muussa oikeushenkilössä toimiminen kolmannen henkilön puolesta.
- Kotipaikan, yritys- tai postiosoitteen tai muiden vastaavien palvelujen tarjoaminen.
- Ulkomaisen express trustin tai oikeusmuodoltaan samankaltaisen oikeudellisen järjestelyn omaisuudenhoitajana toimiminen Suomessa.

- Hallintarekisteröinnin hoitajana toimiminen, kun hallintarekisteröinnin hoitaja on merkitty muun kuin julkisen osakeyhtiön osakasluetteloon.

Yrityspalvelun tarjoajat ovat velvollisia rekisteröitymään aluehallintoviraston pitämään rahanpesun valvontarekisteriin. Yrityspalvelun tarjoajien rekisteröintiprosessiin kuuluu vastuuhenkilöiden luotettavuusselvitys, joten rekisteröintimaksu on korkeampi.

Varsin usein isännöintipalvelujen yhteydessä tarjotaan isännöitävälle toimijalle postiosoitteeksi ja/tai hallinnolliseksi osoitteeksi isännöintipalvelua tuottavan toimijan osoite. Käytännössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi isännöitävän asunto-osakeyhtiön kaupparekisteriin kirjattu osoite on isännöintipalvelua tarjoavan toimijan osoite. Tässä tilanteessa isännöintipalvelua tarjoavan toimijan tulisi hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin yrityspalvelun tarjoajana. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Yrityspalvelun tarjoajiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Asiakkaan pyrkimyksenä voi olla esimerkiksi sellaisten pöytälaatikko- tai kuoriyhtiöiden perustaminen, joiden tarkoituksena on monimutkaistaa yhtiörakenteita ja peittää tosiasialliset edunsaajat.

Koska yrityspalvelun tarjoajiin kuuluu toisistaan poikkeavia toimijoita, näihin kohdistuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit voivat vaihdella suuresti. Yrityspalvelun tarjoajat voivat olla mukana esimerkiksi yrityksen muodostamisessa ja hallinnassa. Suomessa tavallisimpia yrityspalvelun muotoja ovat kuitenkin yhteisöjen perustaminen toimeksiannosta sekä osoitepalvelun tarjoaminen.

12.9 Veroneuvojat

Veroneuvojat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 22 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan pääasiallisena liike- tai ammattitoimintana suoraan tai välillisesti veroneuvontapalveluita tai verotukseen liittyvää tukea tarjoavaan.

Pääasiallisella veroneuvontapalvelun tai verotukseen liittyvän tuen tarjoamisella tarkoitetaan, että veroneuvonta tai verotukseen liittyvä tuki kattaa

yrityksen toiminnasta vähintään 50 prosenttia. Rahanpesulain soveltamisalaan eivät kuulu sellaiset toimijat, jotka tarjoavat veroneuvontapalveluita vain sivutoimisesti, elleivät nämä tarjoa tämän lisäksi jotakin muuta rahanpesulain mukaista palvelua ja kuulu rahanpesulain soveltamisalaan tämän perusteella.

Pääasiallisesti veroneuvontaa tai verotukseen liittyvää tukea tarjoavat ovat velvollisia rekisteröitymään aluehallintoviraston pitämään rahanpesun valvontarekisteriin. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Veroneuvontapalvelun tarjoajiin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Veroneuvonta liittyy usein esimerkiksi kansallisiin tai kansainvälisiin yritys-kauppoihin, sukupolvenvaihdostilanteisiin tai perintöoikeudellisiin kysymyksiin. Toimialalla riskit voivat liittyä esimerkiksi monimutkaisiin yritysjärjestelyihin ja monimutkaisiin liiketoimiin. Monimutkaisissa yritysjärjestelyissä tosiasiallisten edunsaajien tunnistaminen voi olla hankalaa. Veroneuvontapalvelun tarjoajia voidaan myös pyrkiä hyödyntämään varojen alkuperän häivyttämisessä tai siirtämisessä.

Veroneuvontapalvelun tarjoajien osalta riskiä voi vähentää esimerkiksi se, että ilmoitusvelvolliset tunnistavat epäilyttävät neuvontapyynnöt ja tuntevat asiakkaansa. Riskinä nähdään kuitenkin korkea kynnyksellinen epäilyttävästä liiketoimesta tehtävän ilmoituksen tekemiseen rahanpesun selvittelykeskukselle.

Täytyy myös huomioida, että veroneuvontapalvelut ovat asiantuntijapalveluita, joissa vakituisella asiakkaalla tarkoitetaan myös asiakasta, jolla on vain yksi toimeksiantosopimus tai muu sitoumus ilmoitusvelvollisen kanssa. Tuntemistoimet on ulotettava myös tällaisiin asiakkaisiin, jotka suorittavat vain kertaluontoisen liiketoimen ilmoitusvelvollisen kanssa.

12.10 Kirjanpitäjät

Kirjanpitäjät ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 23 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana kirjanpitotehtäviä toimeksiantonosta hoitaviin. Sen sijaan rahanpesulakia ei sovelleta esimerkiksi kirjanpitovelvollisen yrityksen itsensä palveluksessa oleviin kirjanpitotehtäviä hoitaviin henkilöihin.

Kirjanpitäjien ilmoitusvelvollisuus perustuu ensisijaisesti siihen, että alalla toimivilla on ammattitaitonsa puolesta edellytykset havaita poikkeuksellisia ja epäilyttäviä liiketoimia.

Lähtökohtaisesti rahanpesulaki koskee jokaista, joka tarjoaa ulkoista kirjanpitoa liike- tai ammattitoimintana. Rahanpesulakia sovelletaan sellaiseenkin kirjanpitäjään, joka hoitaa vain jotain kirjanpidon osa-alueisiin kuuluvaa tehtävää, esimerkiksi pelkästään palkanlaskentaa, mutta ei tarjoa kirjanpitopalveluina ns. "koko pakettia". Vaikka toiminimiyrittäjä vastaisi vain joidenkin yritysten tai taloyhtiön kirjanpidon hoitamisesta tai tilitoimiston koko vuoden liikevaihto olisi vähäistä, rahanpesulaki tulee sovellettavaksi.

Silloin, kun rahanpesulakia ei sovelleta kirjanpitäjään, kyse ei yleensä ole lain tarkoittamasta liike- tai ammattitoimintana tarjottavasta kirjanpidosta. Rahanpesulaki ei koske maallikkokirjanpitäjää, joka hoitaa esimerkiksi sen taloyhtiön kirjanpidon, jossa hänen omistamansa asunto-osakkeensa sijaitsee. Rahanpesulaki ei koske myöskään palveluita, joissa kyse ei ole varsinaisesta kirjanpidon hoitamisesta, vaan pikemminkin konsultoinnista. Jos palveluntarjoajan rooli on lähinnä muiden yritysten opastaminen ja neuvonta kirjanpidon hoitamisessa, ei kyse ole rahanpesulain tarkoittamasta kirjanpidosta. Soveltamisalan ulkopuolelle rajautuvat myös tilanteet, joissa yritys hoitaa muiden samaan konserniin kuuluvien yritysten kirjanpidon eikä harjoita muuta ulkopuolisille asiakkaille toimeksiannosta tehtävää kirjanpitoa.

Kirjanpitäjät ovat velvollisia hakeutumaan rahanpesun valvontarekisteriin. Omalla y-tunnuksellaan laskuttavien alihankkijoiden ei kuitenkaan tarvitse hakeutua valvontarekisteriin, mikäli toimeksianto tehdään "emoyrityksen" lukuun, eikä alihankkijalla ole omia asiakkaita.

Jos kirjanpitäjä tarjoaa useita rahanpesulaissa tarkoitettuja palveluita, tulee kaikki palvelut ilmoittaa hakemuksessa. Esimerkiksi tilitoimiston, joka kirjanpidon ohella tarjoaa asiakkaalle hallinnollisen osoitteen kaupparekisteriin tarjoamista varten, tulee hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin sivutoimisena yrityspalvelun tarjoajana.

Jos kirjanpitäjä tarjoaa myös yrityspalveluita, rekisteröintiprosessiin kuuluu myös velvoitteidenhoitoselvitys. Varsin usein isännöintipalvelujen yhteydessä tarjotaan isännöitävälle toimijalle postiosoitteeksi ja/tai hallinnolliseksi osoitteeksi isännöintipalvelua tuottavan toimijan osoite. Käytännössä tämä tarkoittaa, että esimerkiksi isännöitävän asunto-osakeyhtiön kaupparekisteriin kirjattu osoite on isännöintipalvelua tarjoavan toimijan osoite. Tässä tilanteessa isännöintipalvelua tarjoavan toimijan tulisi hakeutua rahanpesun valvontarekisteriin myös yrityspalvelun tarjoajana.

Riskiarvio

Kirjanpitäjän tulee laatia omaan toimintaan soveltuva kirjallinen riskiarvio. Koska kirjanpitäjien ilmoitusvelvollisuus perustuu ennen kaikkea kirjanpitäjien mahdollisuuteen havaita kirjanpitoasiakkaiden suorittamia epäilyttäviä liiketoimia, kirjanpitäjän riskiarvio poikkeaa hieman muiden ilmoitusvelvollisten riskiarviosta.

Suurin osa ilmoitusvelvollisista kuuluu rahanpesulain soveltamisalaan siksi, että näitä voidaan käyttää hyväksi rahanpesuun tai terrorismin rahoittamiseen. Tällaisten ilmoitusvelvollisten tulee riskiarviossaan arvioida omaan toimialaansa liittyviä riskejä. Sen sijaan kirjanpitäjän riskiarviossa tarkastelun kohteena ei ole vain taloushallintoala, vaan kirjanpitäjät arvioivat ennen kaikkea omaan asiakaskuntaansa ja näiden toimialoihin liittyviä riskitekijöitä.

Riskiarvion riittävän laajuuden ja kattavuuden määrittämiseksi kirjanpito-palveluita tarjoavien tulee ottaa huomioon toimintansa luonne, koko ja laajuus. Lisäksi kirjanpitäjän tulee tarkastella riskiarviossaan muun muassa kirjanpitoasiakkaiden harjoittamaan toimialaa, toiminnan luonnetta, kokoa ja laajuutta. Asiakkaisiin liittyvien riskien arviointiin onkin kiinnitettävä erityistä huomiota. Tyypillisesti havaittu puute kirjanpitäjien riskiarvioissa on se, ettei asiakaskuntaan ja asiakkaiden harjoittamaan toimintaan liittyviä riskejä ole riittävästi arvioitu.

Asiakkaan tunteminen

Rahanpesulain mukaan ilmoitusvelvollisen on tunnistettava asiakkaansa ja todennettava tämän henkilöllisyys vakituista asiakassuhdetta perustettaessa. Asiakassuhdetta pidetään vakituksena, kun kirjanpitäjä solmii toimeksiantosopimuksen asiakkaan kirjanpidon hoitamisesta.

Asiakkaan tunnistamis- ja henkilöllisyyden todentamisvelvoite koskee niin tilitoimiston uusia kuin vanhojakin asiakkaita. Velvoitteet tulee täyttää silloinkin, kun kirjanpitäjä tuntee asiakkaan tai tämän edustajan henkilökoh-taisesti, esimerkiksi läheisen ystävyys- tai sukulaisuussuhteen vuoksi.

Kirjanpitäjien asiakassuhteet ovat tyypillisesti hyvin pitkäaikaisia. Tällöin kirjanpitäjän tulee kiinnittää huomiota asiakastietojen säännölliseen päivit-tämiseen. Kirjanpitäjällä tulee olla olemassa selkeä toimintamalli siitä, mi-ten se varmistuu, että sen pitkäaikaisia asiakkaita koskevat asiakastiedot ovat jatkuvasti ajan tasalla.

Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet

Ammattitaitonsa ja toimenkuvansa puolesta kirjanpitäjällä on hyvät mahdollisuudet seurata asiakkaan toimintaa. Kirjanpitäjällä on pääsy asiakkaan kirjanpitoaineistoon ja hän on hyvin perillä asiakkaansa taloudellisesta tilasta.

Mikäli kirjanpitäjä havaitsee epäilyttävän liiketoimen, tämän tulee pyrkiä hankkimaan siitä lisäselvitystä. Kirjanpitäjä voi esimerkiksi pyytää nähtäväksi kirjanpitoasiakkaan solmimat alkuperäiset sopimukset, joihin epäilyttävä liiketoimi perustuu. Jos liiketoimi vielä hankitun lisäselvityksenkin valossa vaikuttaa epäilyttävältä tai selvitystä ei saada, tulee kirjanpitäjän tehdä viipymättä epäilyttävää liiketoimea koskeva ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle. Esimerkiksi kirjanpitäjällä heräävä epäily veronkierrosta, ALV-petoksista tai harmaan talouden harjoittamisesta ovat syitä tehdä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle.

12.11 Tavarakauppiat

Tavarakauppiat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 24 kohdan mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana tavaroita myyvään tai välittävään (jälj. tavarakauppiat) siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena käteistä yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa. Käteisellä tarkoitetaan fyysisiä seteleitä tai kolikoita. Pankkikorttimaksut tai tilisiirrot pankkitililtä jäävät rahanpesulain tarkoittaman käteisen määritelmän ulkopuolelle.

Rahanpesulakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 228/2016 vp) on todettu, että elinkeinonharjoittajat voivat joiltakin osin kieltäytyä käteisen vastaanottamisesta, jos kieltäytyminen täyttää edellytykset, jotka on asetettu komission suosituksessa euroseteleiden ja -metallirahojen laillisen maksuvälineaseman soveltamisalasta ja vaikutuksista (2010/191/EU). Elinkeinoharjoittajan on ilmoitettava asiasta selkeästi esimerkiksi liikkeensä ulkopuolella. Vähintään 10 000 euron käteismaksujen vastaanottamisesta voi kieltäytyä esimerkiksi sillä perusteella, että suurien käteissummien vastaanottaminen muodostaa riskin joutua rikoksen kohteeksi. Riski voisi aiheutua muun muassa liiketilojen maantieteellisestä sijainnista. Myös Suomen Pankin käteispalveluita koskevien linjausten mukaan Suomessa vallitsevan sopimusvapauden perusteella kauppa voi valita ne maksutavat, jotka se hyväksyy, kunhan ilmoittaa asiasta selkeästi asiakkaille ennen kuin he tekevät ostopäätöksensä. Lisäksi kilpailu- ja kuluttajaviraston käteistä

rahaa koskevista ohjeista² on todettu, ettei laissa ole sellaista säännöstä, jonka perusteella maksu olisi pakko hyväksyä käteisellä rahalla. Asiassa on kuitenkin huomioitava, että kuluttajalle on kerrottava erikseen jo markkinointivaiheessa, mikäli kaupassa maksamiseen ei kelpaa käteinen raha, jotta kuluttajat voivat ottaa sen huomioon jo ostopaikan valinnassa.

Tavarankäsitemäärittely ja koko tavaroiden ryhmä on varsin laaja eikä mitään tiettyjä asioita voida sulkea sen piiristä etukäteen pois. Myös Euroopan unionin tasolla³ on katsottu, että tavarankäsitemäärittely on yhtä laaja kuin olemassa olevien tavaroiden kirjo, kunhan tavaralla on taloudellinen arvo. Kaikkien sellaisten tavaroiden myyntien tai välittävien toimijoiden, jotka ottavat vastaan vähintään 10 000 euron käteissuorituksia, katsotaan kuuluvan rahanpesulain soveltamisalaan. Tavaroiden myynti on kuitenkin erotettava palveluiden myynnistä, joka ei kuulu rahanpesulain tavarakauppaa koskevien säännösten soveltamisen piiriin.

Lain soveltamisen kannalta ei ole merkitystä, kuinka usein elinkeinonharjoittajan liiketoiminnassa esiintyy kynnyksen ylittäviä käteissuorituksia. Tavarakauppiat tulevat rahanpesulain soveltamisen piiriin heti, kun ne ensimmäisen kerran vastaanottavat käteisenä yhtenä tai toisiinsa liittyvinä suorituksina vähintään 10 000 euroa.

Rahanpesun valvontarekisteriin täytyy hakeutua, kun yritys tai yksityinen elinkeinonharjoittaja ensimmäisen kerran vastaanottaa vähintään 10 000 euron yksittäisen tai toisiinsa liittyvän maksusuorituksen. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Tavarakauppaan liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Käteisen rahan käyttö nostaa liiketoimintaan liittyvää rahanpesuriskiä. Käteisen käyttö mahdollistaa rikoksella hankittujen varojen muuntamisen helposti ja nopeasti varojen alkuperän ja henkilöllisyyden pysyessä useimmiten salassa.

Tavarakauppioiden toimialaan kuuluu hyvin erilaisia tavarankäsitteitä, joihin kohdistuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit voivat vaihdella suuresti. Liiketoiminnan alasta ja laajuudesta riippuu, millaiset edellytykset eri ilmoitusvelvollisilla on havaita epätavallisia liiketoimia. Tavarakauppioiden toimialaan kuuluvia toimijoita ovat esimerkiksi ajoneuvoliikkeet, rakennustarvikeliikkeet, kodinkoneliikkeet, kello- ja koruliikkeet,

² <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Maksut-laskut-perinta/laskutustavat/#kateinen>

³ Euroopan komissio: Tavaroiden vapaata liikkuvuutta koskevien perussopimuksen määräysten soveltamisopas (2010), s. 9 sekä unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö.

turkiskaupat sekä erilaisten arvotavaroiden liikkeet siltä osin, kun ne ottavat vastaan vähintään 10 000 euron käteissuorituksia. Lista ei ole tyhjentävä.

Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Tavarakauppiiaan on tunnistettava asiakkaansa ja tämän edustaja sekä todennettava tämän henkilöllisyys rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa eli myydessään tai välittäessään tavaroita siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena käteistä yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa. Myös silloin, kuin asiakkaalla on liikkeessä esimerkiksi ostotili, mutta asiakas tekee vähintään 10 000 euron maksusuorituksen poikkeuksellisesti käteisellä, rahanpesulain mukaiset tunnistamis- ja todentamistoimet tulee tehdä.

Asiakas tulee tunnistaa ja henkilöllisyys todentaa sekä silloin, kun kysymys on yksittäisestä, vähintään 10 000 euron käteissuorituksesta, että silloin, kun kysymys on toisiinsa kytkeytyvistä käteissuorituksista, joiden suuruus on yhteensä vähintään 10 000 euroa. Tunnistaminen on suoritettava, kun mainittu raja saavutetaan. Sitä, mitä toisiinsa kytkeytyvillä suorituksilla tarkoitetaan, ei ole tyhjentävästi määritelty. Sillä on kuitenkin pyritty torjumaan niitä tilanteita, joissa asiakas pyrkisi välttämään henkilöllisyytensä todentamisen jakamalla liiketoimeen sisältyvät varat useaan erilliseen tapahtumaan. Tunnistamis- ja todentamistoimet on suoritettava esimerkiksi silloin, kun yksityishenkilö ostaa 10 000 euroa maksavan ajoneuvon käteisellä. Toisiinsa kytkeytyvistä suorituksista voi olla kyse silloin, kun asiakas ostaa esimerkiksi kaulakorun 5 000 eurolla ja palaa pian ostamaan vielä 5 000 euron kellon samasta liikkeestä.

Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet

Tavarakauppiaiden kohdalla asiakassuhteen pidempiaikainen seuranta voi olla vaikeampaa esimerkiksi kertaluonteisten myyntien takia tai jos kyse on asiakkaasta, joka hankkii tavarakauppiiaan tuotteita vain satunnaisesti. Tällöin asiakkaalle tavanomaisesta poikkeavan toiminnan havaitseminen voi olla hankalampaa. Tavarakauppiaille on kuitenkin velvollisuus suorittaa asiakkaan tunnistamistoimet sekä kiinnittää huomiota rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen mahdollisesti viittaaviin epäilyttäviin liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan tai ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Lähtökohtaisesti 10 000 euron käteissuorituksia voidaan nykypäivänä pitää poikkeuksellisinä, sillä käteisen käyttö maksuvälineenä on vähentynyt merkittävästi viime vuosikymmenten aikana. Vähintään 10 000 euron käteissuoritusten osalta tulee noudattaa

erityisen huolellisesti rahanpesulain mukaista selonottovelvollisuutta ja ilmoittaa epäilyttävistä liiketoimista matalalla kynnyksellä KRP:n rahanpesun selvittelykeskukselle.

12.12 Taidekauppiat

Taidetta myyvät tai välittävät toimijat ilmoitusvelvollisina

Rahanpesulain 1 luvun 2 §:n 1 momentin 25-26 kohtien mukaan rahanpesulakia sovelletaan liike- tai ammattitoimintana taide-esineitä myyvään tai välittävään siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuoritusena yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa.⁴ Lain soveltamisen kannalta ei ole merkitystä, kuinka usein elinkeinonharjoittajan liiketoiminnassa esiintyy kynnsarvon ylittäviä suorituksia, vaan taidetta myyvät tai välittävät toimijat tulevat rahanpesulain soveltamisen piiriin heti, kun ne ensimmäisen kerran vastaanottavat yhtenä tai toisiinsa liittyvinä suorituksina vähintään 10 000 euroa. Maksusuoritukset voivat olla missä muodossa tahansa.

Taidetta myyviä tai välittäviä toimijoita voivat olla liike- tai ammattitoimintana taiteen myyntiä, ostamista ja välittämistä harjoittavat taidegalleriat, toiminimellä tai yhtiön kautta taidetta myyvät henkilöt sekä myös taidetta myyvät, ostavat tai välittävät antiikkiliikkeet ja huutokauppakamarit.

Vain 1.12.2019 jälkeiset taide-esineiden kaupat ja niihin liittyvät maksusuoritukset kuuluvat rahanpesulain soveltamisalan piiriin. Lakia ei näin ollen sovelleta takautuvasti eivätkä esimerkiksi ennen lain voimaantuloa tehdyt sopimukset tai alkaneet projektit kuuluu lain soveltamisalan piiriin.

Rahanpesulakia ei sovelleta sellaisiin rekisteröityihin yhdistyksiin, joiden harjoittama taidevälitys ei ole liike- tai ammattitoimintaa. Kyseessä voi olla esimerkiksi voittoa tavoittelematon yleishyödyllinen yhdistys, jolla on samanaikaisesti useita tehtäviä, joista yksi on galleria- ja teosvälitystoiminta. Se, onko yhdistyksen tai vastaavan toimijan harjoittama toiminta liike- tai ammattitoimintaa, ratkaistaan tapauskohtaisesti.

Taide-esineen myyntihinta ratkaisee, sovelletaanko toimintaan rahanpesulakia. Esimerkiksi taiteilija, joka satunnaisesti myy omalta työhuoneeltaan 10 000 euron arvoisen teoksen, jonka materiaalikulut ovat olleet esimerkiksi 8 000 euroa, kuuluu rahanpesulain soveltamisalaan. Toisaalta, jos

⁴ Velvoitteet koskevat myös vapaasataman kautta taidetta myyviä, välittäviä ja säilyttäviä tahoja. Vapaasatama on rajattu sataman osa, jonka kautta kulkevilla tavaroilla on erillinen tullikohtelu. Suomessa ei ole vapaasatamia.

esimerkiksi tilaaja toimittaa materiaalit, ne eivät ole osa teoksen kokonais(myynti)hintaa.

Kun kaupallinen galleria hoitaa edustamansa taiteilijan puolesta asiakastapaamisen ja maksuliikenteen, galleria on ilmoitusvelvollinen välittäessään taide-esineitä. Suomen rahanpesulakia sovelletaan vain Suomessa harjoitettavaan toimintaan, joten ulkomailla olevan gallerian osalta noudatetaan sijaintivaltion lainsäädäntöä.

Rahanpesulain soveltamisalan piiriin ei katsota kuuluvan julkisen taiteen tekemisestä saatua näyttöapurahaa, työsopimussuhteista taiteilijapalkkaa tai vastaavaa suoritusta työkorvauksen muodossa eikä taidekilpailusta saatua palkintoa. Mikäli teoksesta maksetaan edellisten lisäksi myös erillinen myyntihinta, joka on vähintään 10 000 euroa, sovelletaan maksusuoritukseen rahanpesulakia.

Jos taiteilija valmistaa ja myy taideteoksen julkiselle taholle (esimerkiksi valtiolle, kunnalle, sairaanhoitopiirille), rahanpesuriskin voidaan katsoa olevan vähäisempi. Julkisen taiteen tekemisestä maksetaan usein taiteilijapalkkiota tai se toteutetaan prosenttiperiaatteen muodossa. Julkisella taiteella tarkoitetaan teosta, joka toteutetaan tietyssä tilassa tai tiettyyn tilaan. Se voi olla monessa eri muodossa toteutettava teos, eikä sitä ole tarkoitettu eteenpäin myytäväksi, joten sillä on harvoin vaihtoarvoa. Julkinen taide eroaa perinteisestä irtaimen taide-esineen kaupasta, jonka rahanpesuriski liittyy tällaisen irtaimen taide-esineen helppoon liikuteltavuuteen.

Rahanpesulain johdonmukaisen tulkinnan perusteella myöskään muun kuin julkisen taiteen tekemisestä saatu työ- tai toimeksiantosopimussuhteinen taiteilijapalkka tai vastaava suoritus työkorvauksen muodossa ei kuulu lain soveltamisalan piiriin.

Rahanpesun valvontarekisteri

Liike- tai ammattitoimintana taide-esineitä myyvät tai välittävät toimijat ovat velvollisia rekisteröitymään aluehallintoviraston pitämään rahanpesun valvontarekisteriin, kun taide-esineitä myydään yhtenä tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksia vähintään 10 000 eurolla. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Rahanpesun valvontarekisteriin täytyy hakeutua, kun yritys tai yksityinen elinkeinonharjoittaja ensimmäisen kerran vastaanottaa vähintään 10 000 euron yksittäisen tai toisiinsa liittyvän maksusuorituksen taide-esineen kaupasta. Hakemus rahanpesun valvontarekisteriin merkitsemiseksi tehdään sähköisellä lomakkeella aluehallintoviraston asiointipalvelussa.

Rekisteröitymisestä ei tule hallinnollisia kuluja kertaluonteisen rekisteröintimaksun lisäksi. Esimerkiksi tilanteessa, jossa taiteilija myy yhtenä vuonna samalle ostajalle vähintään 10 000 € arvoisen taide-esineen, mutta ei myy yhtään teosta seuraavina vuosina, taiteilija pysyy rekisterissä.

Mikäli taiteilija ei kuitenkaan enää lainkaan harjoita rekisteröintivelvoitteen alaista toimintaa, hänen täytyy tehdä asiasta ilmoitus Etelä-Suomen aluehallintovirastolle, jonka jälkeen hänet poistetaan rahanpesun valvontarekisteristä.

Mikä on taide-esine?

Laissa mainittu taide-esine pitää sisällään sekä taideteokset, esineet että aineettoman taiteen. Taide-esineen tai taideteoksen käsitettä ei ole missään laissa yksiselitteisesti määritelty, mutta arvonlisäverolaissa käytettyä taide-esineen määritelmää voidaan käyttää tässä yhteydessä apuna taide-esineen määrittämisessä. Arvonlisäverolain 79 c §:n mukaan taide-esineillä tarkoitetaan arvonlisäverolaissa säädettyjä tiettyjä tullitariffissa luokiteltuja tavaroita. Perinteisesti taide-esineeksi katsotaan taulut, maalaukset, piirustukset, pastellit, grafiikka, kollaasit, patsaat, veistokset, lasitaide, käsin kudotut kuvakudokset ja käsin tehdyt seinävaatteet. Valokuvataide käsittää taiteilijan ottamat ja hänen vedostamansa tai hänen valvonnassaan vedostetut signeeratut ja numeroidut valokuvat, joiden määrä on rajoitettu kolmeen kymmeneen. Taide-esineeksi katsotaan laissa kuuluvan myös aineeton taide, kuten esimerkiksi valotaide, äänitaide ja taideperformanssi. Taide-esineen tulee olla uniikki ja tietyssä tilanteessa taide-esinettä tulee olla valmistettu vähemmän kuin kahdeksan kappaletta. Massatuotantona valmistettuja jäljennöksiä sekä tavanomaisia kauppatavaran luontoisia käsityötuotteita ei pidetä taide-esineinä.

Taidetta myyviin tai välittäviin toimijoihin liittyvät rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit

Taidetta myyvien ja välittävien toimijoiden kohdalla esimerkiksi mahdollinen käteisen rahan käyttö, satunnaiset asiakassuhteet ja taiteen arvomuodostuksen subjektiivisuus voivat altistaa alan toimijoita riskeille.

Taide-esineitä myy ja välittää hyvin toisistaan poikkeavia toimijoita yksityisistä elinkeinonharjoittajista gallerioihin ja huutokauppakamareihin, ja niihin kohdistuvat rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen riskit voivat vaihdella suuresti. Liiketoiminnan alasta ja laajuudesta riippuu, millaiset edellytykset eri ilmoitusvelvollisilla on havaita epätavallisia liiketoimia.

Aluehallintoviraston valvonnassa tehtyjen havaintojen perusteella taide-markkinat ovat Suomessa suppeat ja alan harrastajien keskuudessa tunnetut. Taiteen myynti ja osto tapahtuu pääosin tunnettujen taidegallerioiden ja huutokauppakamarien kautta. Suomen markkinoille on tullut viimevuosina uusien teknologioiden mukana taidegallerioita ja huutokauppakamareita, jotka toimivat kansainvälisesti verkkokaupan kautta, jolloin etätunnistamisen lisääntyessä asiakkaan tuntemiseen liittyvät toimet korostuvat. Taideliikkeiden toiminnan luonteen, toimialalla toimivien henkilöiden keskinäisen tuntemuksen ja henkilöstön ammattitaidon ansiosta toiminnassa on erityiset edellytykset tavallisesta poikkeavien ja epäilyttävien liiketoimien havaitsemiseen.

Asiakkaan tunnistaminen ja henkilöllisyyden todentaminen

Taidetta myyvän tai välittävän toimijan on tunnistettava asiakkaansa ja tämän edustaja sekä todennettava henkilöllisyys rahanpesulain soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa eli myydessään tai välittäessään taide-esineitä siltä osin kuin maksetaan tai otetaan vastaan maksusuorituksena yhtenä suorituksena tai toisiinsa kytkeytyvinä suorituksina yhteensä vähintään 10 000 euroa. Tunnistamisvelvoite tulee täyttää jokaisen toimeksiantajan osalta erikseen ja se tulee tehdä ennen asiakassuhteen perustamista tai liiketoimen suorittamista. Myös tilanteessa, jossa ilmoitusvelvolliselle ennestään tutulla asiakkaalla on esimerkiksi taideliikkeessä ostotili, mutta asiakas tekee poikkeuksellisesti vähintään 10 000 euron maksusuorituksen, rahanpesulain mukaiset tunnistamis- ja todentamistoimet tulee tehdä.

Asiakas tulee tunnistaa ja henkilöllisyys todentaa sekä silloin, kun kysymys on yksittäisestä, vähintään 10 000 euron maksusuorituksesta, että silloin, kun kysymys on toisiinsa kytkeytyvistä maksusuorituksista, joiden suuruus on yhteensä vähintään 10 000 euroa. Tunnistaminen on suoritettava, kun mainittu raja saavutetaan. Sitä, mitä toisiinsa kytkeytyvillä suorituksilla tarkoitetaan, ei ole tyhjentävästi määritelty. Sillä on kuitenkin pyritty torjumaan niitä tilanteita, joissa asiakas pyrkisi välttämään henkilöllisyytensä todentamisen jakamalla liiketoimeen sisältyvät maksusuoritukset useaan erilliseen tapahtumaan. Tunnistamis- ja todentamistoimet on suoritettava esimerkiksi silloin, kun yksityishenkilö ostaa vähintään 10 000 euroa maksavan taide-esineen millä maksutavalla tahansa. Toisiinsa kytkeytyvistä suorituksista voi olla kyse silloin, kun asiakas ostaa taide-esineen 5 000 eurolla ja palaa ostamaan vielä toisen 5 000 euron taide-esineen samalta taholta.

Julkisen taiteen osalta voi riittää, että asiakkaana oleva tunnistetaan yksinkertaisella tuntemismenettelyllä. Tämä tarkoittaa sitä, että asiakkaan tuntemismenettely voi olla kevyempi eikä esimerkiksi ylimääräisiä asiakirjoja tarvitse välttämättä hankkia. Yksinkertaistettu tuntemismenettely tulee olla

perusteltavissa joko liiketoimeen tai asiakkaaseen liittyvällä perusteella. Sen käyttäminen tulee olla perusteltu myös ilmoitusvelvollisen riskiarviossa.

Asiakassuhteen seuraaminen ja epäilyttävät liiketoimet

Taidetta myyvien tai välittävien toimijoiden kohdalla asiakassuhteen pidempiaikainen seuraaminen voi olla vaikeampaa, jos asiakassuhde on kertaluonteinen tai kyse on asiakkaasta, joka hankkii taide-esineitä vain satunnaisesti. Satunnaistenkin asiakkaiden kohdalla taidetta myyvällä tai välittävällä toimijalla on kuitenkin velvollisuus suorittaa asiakkaan tunnistamistoimet sekä kiinnittää huomiota rahanpesuun tai terrorismin rahoitukseen mahdollisesti viittaaviin epäilyttäviin liiketoimiin, jotka rakenteeltaan tai suuruudeltaan tai ilmoitusvelvollisen koon tai toimipaikan osalta poikkeavat tavanomaisesta. Epäilyttävistä liiketoimista tulee ilmoittaa matalalla kynnyksellä KRP:n rahanpesun selvittelykeskukselle.

Lisätietoja

[Riskiarvion laatiminen -ohje](#)

[Epäilyttävästä liiketoimesta ilmoittaminen -ohje](#)

[Aluehallintoviraston rahanpesulain valvonta -sivusto](#)

[Rahanpesu.fi – Estä rahanpesu ja terrorismin rahoittaminen](#)

[Aluehallintoviraston asiointipalvelu - Rahanpesun valvontarekisterin hakemuslomake](#)

[Koulutusvideot](#)

Liitteet

Tämä malli asiakastietolomakkeesta on tarkoitettu ilmoitusvelvollisille esimerkiksi. Eri toimialoihin ja asiakassuhteisiin voi liittyä erityispiirteitä ja erilaisia riskejä. Tämä mallilomake ei siksi sovellu tällaisenaan jokaiseen tilanteeseen tai jokaisen ilmoitusvelvollisen käytettäväksi.

Asiakastietolomake -mallipohja

Asiakkaan perustiedot (luonnollinen henkilö)	
Nimi	
Syntymäaika	
Henkilötunnus	
Osoite	
Asiakas on PEP-henkilö (poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö)	Kyllä ☐ Ei ☐
Asiakas on PEP-henkilön perheenjäsen	Kyllä ☐ Ei ☐
Asiakas on PEP-henkilön yhtiökumppani	Kyllä ☐ Ei ☐
On varmistuttu, että asiakas ei ole pakote- tai jäädytyslistalla oleva henkilö	☐ Päiväys:
Henkilöllisyyden todentamisessa käytetyt tiedot	
Asiakirjan nimi	
Asiakirjan numero tai muu tunnistetieto	
Myöntäjä	
Kopio asiakirjasta	☐
Tavattu	Henkilökohtaisesti ☐ Etänä ☐
Tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä (jos etätunnistettu)	
Käytössä vahva sähköinen tunnistautuminen tai muu, mikä?	☐

Asiakkaan perustiedot (oikeushenkilö)	
Oikeushenkilön täydellinen nimi	
Y-tunnus/Rekisterinumero	
Rekisteröimispäivä	
Rekisteriviranomainen	
Kotipaikan osoite	
Pääasiallisen liiketoimintapaikan osoite, jos eroaa kotipaikan osoitteesta	
Oikeushenkilön toimiala	
Kopio kaupparekisteriotteesta tai muusta vastaavasta otteesta	☐
Yhtiöjärjestys tai yhtiösäännöt liitetty tarvittaessa	☐
On varmistuttu, että asiakas ei ole pakote- tai jäädytyslistalla oleva yhteisö	☐
Oikeushenkilön hallitus (tiedot jokaisen jäsenen osalta)	
Jäsen I	
Täydellinen nimi	
Syntymäaika	
Kansalaisuus	
Edustaja	
Nimi	
Syntymäaika	
Henkilötunnus	
Edustusosoikeus	☐ (Säilytä asiakirja, josta edustusosoikeus on varmistettu)
Henkilöllisyyden todentamisessa käytetyt tiedot	
Asiakirjan nimi	
Asiakirjan numero tai muu tunnistetieto	
Myöntäjä	
Kopio asiakirjasta	☐
Tavattu	Henkilökohtaisesti ☐ Etänä ☐

Tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä (jos etätunnistettu)	
Käytössä vahva sähköinen tunnistautuminen tai muu, mikä?	☐
Tosiasialliset edunsaajat (tiedot jokaisen tosiallisen edunsaajan osalta)	
I Tosiasiallisen edunsaajan nimi	Syntymäaika
Henkilötunnus	Kansalaisuus
Asema/rooli oikeushenkilössä	
Tosiasiallinen edunsaaja on PEP-henkilö (poliittisesti vaikutusvaltainen henkilö)	Kyllä ☐ Ei ☐
Tosiasiallinen edunsaaja on PEP-henkilön perheenjäsen	Kyllä ☐ Ei ☐
Tosiasiallinen edunsaaja on PEP-henkilön yhtiökumppani	Kyllä ☐ Ei ☐
Omistusosuus (%) tai äänimäärä oikeushenkilössä	
Tarkempi kuvaus omistus ja määräysvaltarakenteesta	
On varmistettu, että tosiasiallinen edunsaaja ei ole pakote- tai jäädytyslistalla oleva henkilö	☐ Päiväys:
Henkilöllisyyden todentamisessa käytetyt tiedot (tarvittaessa)	
Asiakirjan nimi	
Asiakirjan numero tai muu tunnistetieto	
Myöntäjä	
Kopio asiakirjasta	☐
Tavattu	Henkilökohtaisesti ☐ Etänä ☐

Tiedot todentamisessa käytetystä menettelystä tai lähteistä (jos etätunnistettu)	
Käytössä vahva sähköinen tunnistautuminen tai muu, mikä? ☐	
Asiakkaan toiminta	
Kuvaus asiakkaan toiminnasta	
Kuvaus liiketoiminnan laadusta ja laajuudesta	
Kuvaus perusteista liiketoimen tai palvelun käytölle	
Onko toiminta kansainvälistä?	Kyllä ☐ Ei ☐
Onko asiakkaalla liittymäkohta korkean riskin valtioon?	Kyllä ☐ Mihin valtioon? Ei ☐
Onko asiakasta tai asiakkaan edustajaa tavattu henkilökohtaisesti?	Kyllä ☐ Ei ☐
Kuvaus asiakkaan taloudellisesta asemasta	
Tieto varojen alkuperästä	Kyllä ☐ Ei ☐ Selvennys:

Onko ylemmän johdon hyväksyntä asiakassuhteen aloittamiselle? (Tehostetun asiakkaan tuntemisvelvollisuuden piirissä olevat asiakkaat)	Kyllä ☐ Ei ☐
---	--

Etelä-Suomen aluehallintovirasto